

УНІВЕРСИТЕТ
ГРИНЧЕНКА

Вечірній Київ

Газета заснована 3 січня 1906 року

вересень 2024 року № 2

**Третя осінь війни.
Київ — 2024.
Дякуємо Захисникам
та Захисницям
України!**

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Дорогі читачі!

Шурхіт сторінок нашого нового числа «Вечірнього Києва» акомпанує зараз шурхотінню золотого листя, яке зриває з гілок вітер третьої воєнної осені.

Київської осені.

Якою запам'ятається ця осінь?

Тривогами, обстрілами і нашою відчайдушною любов'ю до життя.

У цій любові аромат ранкової кави в книгарнях-кав'ярнях. І жвавий гомін людей на ярмарку чи на презентації-показі, чи на книжковому фестивалі.

І навіть сонце, яке відбивається у світильнику на підвіконні, який працює на сонячній батареї.

І лабіринти книжкових стелажів бібліотек, схожих на ребуси, які ми маємо будь-що розгадати поміж тривогами.

І засипані листям старі київські двори, подібні до амфітеатрів.

І енергетика давнини, яка невидимо гуляє київськими вулицями, припрошуючи нас до обмазаних глиною хат та працюючих рибальських спільнот трипільців.

І урочисті звуки дзвонів у храмах, і буденність дзвінків у школах та університетах.

Ніби й немає її – війни. Цієї триклятої війни!

Але вона є!

Ї відлунює словами загиблих талановитих поетів, іменами яких названо вулиці в столиці. Нагадає про себе попередженнями про уламки шахедів і ракет. Підказує, як нам підготуватись до зими в умовах відключень електроенергії й інтернету. Власне, вона в усьому про себе нагадає.

Наша третя осінь війни...

Наші історії – сторінки в літописі рідного й вічного Києва. І їх можна почитати у свіжому номері «Вечірнього Києва». Тож ласкаво просимо!

Де жили трипільці в Києві –

стор. 12

Де в Києві готували академіків –

стор. 10

Артоб'єкти від французького митця Джеймса Коломіні –

стор. 20

Як Київ переходить на сонячну енергію

стор. 18

Творчість загиблих поетів, імена яких носять вулиці Києва

стор. 31

KyivBookFest. Літературний вибух вересня

стор. 32

118 років із киянами і для киян!

Про освіту й знання у День працівників освіти України

6 жовтня – День працівників освіти. Це свято щорічно відзначають у першу неділю жовтня. Як працює столична освіта в умовах війни внаслідок повномасштабного російського вторгнення в Україну – розповідає **Валентин Мондриївський**, заступник голови КМДА:

Я точно знаю, що сократівський вислів «Я знаю, що нічого не знаю» – це не про українських освітян.

Ми маємо все знати.

Як якісно навчати дітей під ракетними обстрілами й пусками «шахедів», до яких вдається сусідня тоталітарна росія, як давати безперервно знання в умовах, коли світло й інтернет можуть перерватись, як забезпечити дітям справжній захист і впроваджувати при цьому в процес навчання інноваційність. Адже наші діти мають бути конкурентоспроможними на світових ринках.

Така наша третя осінь війни, і в таких умовах ми зустрічаємо це свято.

Цьогоріч до шкіл Києва пішло більше, ніж 280 тисяч учнів, серед яких – понад 21 тисяча першачків. Ці цифри наближаються до довоєнного рівня – і це прояв довіри до столичних осві-

тян, з якими я маю честь співпрацювати.

Щоб гарантувати безпеку учасникам освітнього процесу, ми за останні два роки за рахунок будівництва та ремонтів створили більше, ніж 90 тисяч навчальних місць в укриттях, і тепер їх загалом у закладах освіти Києва 317 тисяч, при цьому лише цього року ми додали понад 30 тисяч місць. І ми не зупиняємось на досягнутому, адже безпека дітей і вчителів – на першому місці серед пріоритетів міської влади.

Крім того, вже всі столичні школи забезпечено фізичною охороною, камерами спостереження та кнопками тривоги. Системи охоронної сигналізації, які в режимі реального часу дають повну інформацію про стан безпеки в будівлі, встановлено майже в усіх школах, а вогнегасниками забезпечено 100 відсотків закладів освіти.

В умовах повномасштабної війни ми встигаємо все: підготувати та забезпечити навчальний процес, а також облаштувати пункти незламності у своїх закладах. Я щиро вдячний нашій столичній освітянській спільноті, мотивованою частиною якої стало й багато вчителів із числа внутрішньо переміщених осіб.

Ворог розраховував на паніку, розгубленість, розруху, згортання освітнього процесу, переляк, але в нього нічого не вийшло. Ми показуємо згуртованість, силу й мужність. Я впевнений, що наш досвід ще вивчатимуть у підручниках історії, адже ми

можемо робити те, що здавалось неможливим.

Тож продовжуймо й надалі натхненно працювати на якість нашої вітчизняної освіти, тримати ту планку, яка в нас була до війни: ми займали 5-е місце у світі за рейтингом глобального людського капіталу.

«Знання людині – що крила пташині», – каже народна мудрість.

Тож продовжуймо наш натхненний політ до знань!

Усіх із Днем працівників освіти України!

Дякуємо ЗСУ! І спільно робимо все для перемоги України!

Олександр Турунцев: «Нашому Університету є чим пишатись»

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка – єдиний заклад вищої освіти, що належить територіальній громаді міста, і впевнено з року в рік піднімає освітню планку. Історія Університету Грінченка починається з 28 вересня 1903 року – від заснування Київської церковно-учительської школи, що згодом зазнала низки реорганізацій, але спершу була перетворена на Київську українську учительську семінарію, якій було присвоєно ім'я Бориса Грінченка. Новітня ж історія вишу почалась у 2009 році, коли заклад із суто педагогічного перетворився на справжній Університет і став посилювати свої позиції в освітянському середовищі. І от зараз це престижний ЗВО, випускники якого є цінними кадрами і для органів державного управління, і для бізнес-структур. У цьому році Університет зазнав ще одного оновлення і зараз його очолює як виконуючий обов'язки ректора **Олександр Турунцев**.

Що сьогодні являє собою Київський столичний університет імені Бориса Грінченка?

Університет зараз – це 13 факультетів, Інститут після-

дипломної освіти, Фаховий коледж «Універсум» та Докторська школа. Заклад освіти має розвинену інфраструктуру – налічує 5 навчальних корпусів, сучасну

бібліотеку, спортивні комплекси з басейном, тренажерними та спортивними залами, спортивний майданчик на даху навчального корпусу, понад 90

SMART-аудиторій, Цифровий хаб інноваційних рішень, навчальний кіберполігон, Wi-Fi

зони, концертні, хореографічні та конференцзали, гуртожитки, теле- і радіостудії, пресцентр, центри компетентностей, лабораторії та майстерні, видавництво, ресурсний центр підтримки студентів з інвалідністю.

Скажіть, чи багато ЗВО можуть похвалитись такою інфраструктурою? Основні наші перетворення відбулись саме за каденції нинішнього мера Віталія Кличка, і я впевнений, що зміни на краще будуть продовжуватись.

Йдучи в ногу з часом, Університет створює безпечне та інклюзивне середовище для всіх учасників освітнього процесу, що відповідає останнім викликам часу — пандемія, а слідом військова агресія. Зокрема, працює Цифровий кампус Університету, що, за потреби, забезпечує дистанційне навчання. У всіх навчальних корпусах створено безбар'єрне освітнє середовище з аудиторним фондом і необхідним технічним устаткуванням. Ну і, звісно, вимога військового часу — усі корпуси мають укриття.

І що це дає Університету? Як це вплинуло на його престижність?

За нас говорять цифри. Висока рейтингова позиція Університету Грінченка спостерігається у всіх міжнародних рейтингах, у яких представлений заклад:

- 11 місце з-поміж майже 200 університетів України у міжнародному неакадемічному рейтингу, що досліджує якість представлення та популярність університетів світу у вебпросторі UniRank University Ranking;
- 14 місце з-поміж майже 300 закладів вищої освіти України у рейтингу «Webometrics Ranking of World Universities», який оцінює представлення ЗВО у вебпросторі;
- 15 місце в рейтингу за показниками цитування профілів науковців Transparent Ranking: Top Universities by Google Scholar Citations;
- 15 місце в рейтингу репозиторіїв Transparent Ranking: All Repositories.

Особливої уваги заслуговує участь Університету Грінченка у глобальному рейтингу Times Higher Education Impact Rankings, який вимірює вплив ЗВО на досягнення Цілей сталого розвитку ООН. У 2024 році Університет посів 23 місце з-поміж закладів вищої освіти України, представлених у рейтингу. Завдяки

інтеграції принципів сталого розвитку у всі сфери діяльності Університет Грінченка не лише покращує свої позиції в рейтингах, але й робить значний внесок у формування відповідального суспільства та підготовку фахівців, здатних вирішувати складні завдання сучасного світу.

Тоді, ймовірно, має постійно зростати кількість охочих вступити до Університету?

Взагалі-то Київський столичний університет імені Бориса Грінченка і не полишив лідерських позицій в освітньому просторі України, готуючись до 2024/2025 навчального року.

Вступна кампанія цього року показала, що Університет — популярний не лише в м. Києві та Київській області, а й серед абітурієнтів з усієї країни. Згідно з рейтингом вступних заяв бакалаврів, Університет посів 12 місце в Україні, а абсолютні показники набору цього року перевищили аналогічні показники минулої вступної кампанії. Впізнаність і популярність Університету пояснюється насамперед наполегливою і безперервною роботою всього колективу Грінченківців упродовж навчального року.

У процесі підготовки до вступної кампанії в Університеті було оновлено значну кількість освітніх програм, осучаснено зміст навчальних дисциплін, покращено матеріально-технічну базу, удосконалено цифрове середовище тощо. Для вступників були запропоновані нові, як бакалаврські, так і магістерські освітні програми, що не мають аналогів на теренах України. Прикладом унікальних програм є: на бакалаврському рівні — «Медіапродюсування», «Соціальна психологія», «Маркетинг та цифрові комунікації», «Корейська мова і література», «Акторське мистецтво драматичного театру і кіно», на магістерському рівні — «Сімейна психологія», «Комунікаційний дизайн і територіальна айдендика», «Біографістика і текстологія» тощо. І, звісно, не забуваймо, що завдяки нашій приналежності до міської структури ми маємо можливість організувати нашим студентам практику в департаментах та службах столиці, а також залучити до викладання представників керівних структур Києва.

І, звісно, тут не останню роль відіграє й оснащення Університету? Ми багато чуємо,

що столичний ЗВО має гарне фінансування і забезпечений усім необхідним, відповідно до сучасних вимог, і що заклад інноваційний...

Осередком інновацій в Університеті є Цифровий хаб інноваційних рішень, створений у межах проєкту Громадського бюджету-2021, місія якого — забезпечення безперервного розвитку цифрових компетентностей освітян міста Києва, студентів та викладачів Університету. Цифровий хаб поєднує чотири інноваційні простори — простір мобільного навчання, мультимедіа-простір, простір робототехніки і голографії, інтегрований простір віртуальної та доповненої реальності з унікальними технологіями, які доповнюють реальний світ штучними елементами, перетворюють зображення на гаджеті в 3D-моделі. Саме технології віртуальної реальності в умовах запровадженого військового стану дозволяють забезпечити формування соціально-емоційної компетентності, яка є необхідною в сучасному цифровому соціумі.

За півтора роки роботи Цифровий хаб прийняв понад 3000 відвідувачів. Серед них — вчителі київських шкіл, які одними з перших випробували можливості нового обладнання, студенти різних спеціальностей — від філологів до фізіотерапевтів, викладачі Університету та працівники бібліотек міста. Кожен знайшов тут щось своє: хтось навчився створювати голограми, хтось відкрив для себе нові можливості для представлення навчального матеріалу, а хтось збагнув, як використовувати штучний інтелект у повсякденній роботі. Особливо вражає різноманіття проведених заходів. Тут і серії тренінгів для

вчителів, і захопливі заняття для студентів, і навіть етнографічна практика з використанням VR-технологій. Цифровий хаб став місцем, де традиційна освіта зустрічається з майбутнім, створюючи унікальний симбіоз знань та інновацій.

Цифровий хаб інноваційних рішень — це не просто простір. Він об'єднує зусилля багатьох людей, які вірять, що освіта в Україні може і повинна бути сучасною. Технології, які ще нещодавно здавалися фантастикою, стають буденним інструментом у руках студентів та викладачів, змінюючи підхід до навчання та професійного зростання.

Така розвинена інфраструктура не лише забезпечує комфортні умови для навчання та роботи, але й створює унікальне освітнє середовище, де кожен студент має можливість розкрити свій потенціал, отримати практичні навички та підготуватися до викликів майбутньої професійної діяльності.

Про рівень Університету дійсно говорять вже далеко за межами Києва і Київської області, як і про якість викладацького складу...

Так, Університет приділяє значну увагу розвитку персоналу: ми маємо потужний кадровий потенціал, забезпечуємо умови для ефективної роботи й професійного розвитку співробітників. Заклад заохочує працівників до професійного та особистісного розвитку, створює для цього належні умови. Зокрема, постійно розробляються програми підвищення кваліфікації та на високому рівні проводяться заняття для працівників Університету з метою розвитку дослідницької, дидактичної, цифрової, лідерської компетентностей, для адаптації нових

працівників, тренінги для підтримки і збереження ментального здоров'я тощо.

Коли ми говоримо про розвиток Університету, ми можемо казати, що і на міжнародній арені його впізнаваність зростає?

Поглиблюючи інтеграцію в міжнародний простір вищої освіти і науки, Київський університет імені Бориса Грінченка співпрацює з провідними інституціями багатьох країн світу. На сьогодні Університет має близько 100 партнерів з таких країн, як Польща (Університет імені Адама Міцкевича в Познані, Сілезький університет, Білостоцький університет, Кра-

ківська академія імені Анджея Фрича Моджевського, Католицький університет імені Яна Павла II в Любліні та інші), Іспанія (Університет Кадісу, Університет Жирони, Університет Гранаді), Італія (Університет Фоджа, Університет Палермо), Брюссельська школа журналістики та комунікацій (Бельгія), Японія (Університет Тойо, Університет Яманаші, Університет Ямагати), Литва (Вільнюський університет, Університет Миколаса Ромеріса, Литовський університет спорту, Європейський гуманітарний університет), Словаччина (Університет Костянтина Філософа), Румунія (Університет Західної Тімішоари, Університет імені

Овідія у Констанці), Чехія (Остравський університет) та інші.

Крім того, зараз реалізуються 3 міжнародних проекти в межах програми Еразмус+. Ще два міжнародні проекти виграно за результатами конкурсу у 2024 році.

Також на сьогодні діє 22 програми академічної мобільності Еразмус+ з європейськими університетами, що дозволяє студентам навчатися за програмами обміну. Упродовж року участь у програмах академічної мобільності взяли 93 наших студенти, серед яких здобувачі різних рівнів вищої освіти.

Яким Ви бачите майбутнє Університету?

Академічна спільнота Університету визначила стратегічні пріоритети на 2023–2027 роки, які передбачають підготовку конкурентоспроможних професіоналів за сучасними освітніми програмами; проведення актуальних наукових досліджень; відповідальне служіння громаді для сприяння післявоєнній розбудові країни на засадах сталого розвитку та європейської інтеграції України.

Основними засадами розвитку Університету є співпраця і партнерство; відповідність суспільним потребам і ринку праці; відповідність світовим і національним стандартам якості освіти та наукових досліджень; ефективність, ре-

зультативність і економічна доцільність; інноваційність та орієнтація на досягнення сучасної науки і технологій; сталість; прогностичність; відкритість; цілеспрямованість; відповідність запитам майбутніх поколінь.

Одним із пріоритетів Університету є студентоцентризм — розвиток свідомих і відповідальних громадян, цілісних та культурних особистостей, професіоналів та лідерів. Студентоцентризований підхід проявляється у проектуванні та реалізації освітніх програм, створенні умов для повноцінного їх опанування здобувачами освіти, сприянні діяльності органів студентського самоврядування, участі представників студентської спільноти в управлінських процесах, забезпеченні захисту прав здобувачів освіти.

Завдяки переліченим підходам та цілям Університет буде і надалі забезпечувати високу якість освіти, здійснювати підготовку фахівців за актуальними, потрібними суспільству освітніми програмами, які відповідають запитам стейкхолдерів та міжнародних партнерів; мати ефективну внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти.

*(Інтерв'ю підготувала
редколегія друкованої версії
газети «Вечірній Київ»)*

Фото Романа Ратушного

Як нам бути конкурентними у світі?

Слідами освітнього форуму “Інноваційні рішення в закладах загальної середньої освіти Києва в умовах війни”

Війна в Україні призвела до нових викликів у системі освіти, що потребують нестандартних рішень. Заклади загальної середньої освіти Києва, як і вся українська освіта, змушені адаптуватися до нових реалій, шукати нові методи та підходи до навчання. У цих умовах інноваційні рішення стають не просто можливістю, а й необхідністю.

12 червня 2024 року в Київському палаці дітей та юнацтва відбувся освітній форум “Інноваційні рішення в закладах загальної середньої освіти Києва в умовах війни”. Форум став майданчиком для обміну досвідом та кращими практиками роботи освітян столиці в умовах воєнно-

го часу. Участь у заході, зокрема, взяв Інститут післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка та 20 столичних шкіл різних типів і форм власності: 6 — приватної та 14 — комунальної.

Форум проводився у співпраці Київської міської влади, Департаменту освіти і науки КМДА, районних управлінь освіти та педагогічних колективів навчальних закладів.

“Усі учасники освітнього процесу повинні відчувати себе в безпеці — тоді це дає можливість не зупинятися, а розвиватися. Ми працюємо над тим, щоб дітям було комфортно навчатися, попри нинішні умови. При цьому

зберігаємо поступовість розвитку освіти, можливість інноваційних зрушень, бо ми повинні бути конкурентними у світі, а наші діти мають бути найкращими та найосвіченішими.

Незважаючи на повномасштабне вторгнення, ми не припинили процес розвитку й обміну досвідом, вивчення інноваційних технологій у наших закладах освіти”, — відзначив **Валентин Мондрійвський**, заступник голови КМДА.

Майстер-класи, панельні дискусії, тренінги та семінари, багато спілкування. І все — довкола інноваційного розвитку освіти й конкурентоспроможності.

Учасники форуму презентували власні інноваційні ідеї, рішення, проекти та розробки, напрацьовані педагогічними колективами в умовах повномасштабної війни. Серед них були представлені: STEM-освіта; розвиток лідерства; інфомедійна грамотність; соціально-емоційне навчання; розвиток білінгвального середовища; дослідження можливостей ШІ/ЛІ; інновації в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників столиці; психологічна підтримка учасників освітнього процесу тощо.

З кожним роком все більшої популярності та важливості набуває впровадження STEM-освіти в навчальних закладах усього світу. Україна не виняток. Тож питання розвитку STEM-освіти в Україні — важлива тема форуму.

У рамках освітнього форуму колектив ліцею № 157 м. Києва презентував свою педагогічну технологію формування сучасного лідера «Лідерство, засноване на цінностях». Про цей проєкт розповіла його керівник Тамара Козлова, заступник директора закладу з методичної роботи:

“Цей проєкт — наше експериментальне дослідження, що проводиться на регіональному

рівні, і ми розробляємо технологію “Як розвивати сучасного лідера” та вводимо лідерські навички в освітній процес. Його місія — нести хороше, добре й дуже конкретне”.

Директорка ліцею № 157 Тетяна Єрмак відзначила: “Головна ідея проєкту — розкрити природний потенціал кожної молодої людини, сформувати в неї бажання брати конструктивну участь у житті країни, об’єднувати навколо себе людей заради вирішення суспільно важливих цілей та бути готовим до життєвих викликів уже зі шкільної партії. Цей проєкт також про інтеграцію предметів, про дослідження нас, українців, про те, яка багата у нас земля природними копалинами, які ми мудрі у філософії та історії, наскільки ми талановиті й рухаємося далі”.

Ольга Рибак, викладачка інформаційних технологій в НВК 141 “ОРТ”, розповіла про уроки “Технології” в закладі освіти, а також про проєктну діяльність учнів:

“Цим проєктом займаються самі діти: вони конструюють різні моделі та програмують їх. До прикладу, цей робот-сумоїст брав участь у Всесвітніх змаганнях в Бухаресті в Румунії і переміг та отримав платинову медаль. Ми вивчаємо на роботах різні механічні передачі, як-от в сьомих класах, а вже у восьмих займаємось програмуванням”.

“Якщо поринуть у вир фантазії, то діти можуть таке будувати! Ось недавно учні збудували баскетбольне кільце і запрограмували його так, щоб м’яч потрапляв прямо у кільце. У старших класах після 9-го програма вже складніша: там діти працюють з мікроелектронікою, кібербезпекою та вебдизайном”.

Важливо у вирі захоплення інформаційними технологіями не забувати й про традиційні методики освіти. Про важливість

Що таке STEM-освіта?

STEM — це акронім, утворений від слів «природничі науки» (Science), «технологія» (Technology), «інженерія» (Engineering) та «математика» (Mathematics). А STEM-освіта, у свою чергу, це підхід до навчання, який фокусується на чотирьох ключових вищезгаданих дисциплінах.

Йдеться про поєднання теоретичних знань з практичними навичками, що допомагає учням вирішувати реальні проблеми, розвивати критичне мислення, співпрацювати, творчо мислити та використовувати сучасні технології під час навчання.

STEM-освіта має багато переваг для учнів, зокрема підвищення успішності в навчанні: дослідження показали, що учні, які навчаються за STEM-програмами, мають кращі результати з математики, науки та інших технічних предметів; розвиток навичок XXI століття — STEM-освіта допомагає учням розвинути критичне мислення, навички вирішення проблем, співпраці та спілкування, які є важливими для досягнення успіху в будь-якій сфері; підвищення інтересу до науки та техніки — STEM-освіта залучає учнів

до вивчення наук та технічних предметів, які в майбутньому стануть у нагоді учням на шляху до опанування професії мрії.

Офіційно STEM-освіта почала впроваджуватися в Україні з 2015 року спільними зусиллями Міністерства освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти та представництва компанії Intel в Україні. Було розроблено план заходів, який передбачав: розробку нових навчальних програм та методичних матеріалів; підготовку вчителів; забезпечення шкіл необхідним обладнанням; проведення тренінгів та семінарів для педагогів та учнів.

Серед перших результатів впровадження STEM-освіти в Україні можна виділити зростання інтересу до STEM-дисциплін серед учнів; підвищення рівня підготовки вчителів STEM; збільшення кількості шкіл, які пропонують STEM-програми.

STEM-освіта може допомогти Україні стати лідером у сфері інновацій та технологій, а також забезпечити українців конкурентоспроможними знаннями та навичками на світовому ринку праці.

занять з ліплення з глини розповів Віктор Булгаков, викладач Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, педагог ліцею № 157:

“Можна спокійно анонсувати, що це певне проникнення старих наявних методик, традиційних речей у сучасний простір освіти. Глина існувала до нас і буде існувати після нас, це природний та енергетичний ресурс. На сьогодні науковці розглядають глину як щит чи як планетарний екран, який сприймає енергію Сонця. Глина переживає всі еволюційні періоди, тому це дуже сильний матеріал”.

На запитання про підтримку КМДА впровадження інноваційних технологій у столичному освітньому процесі, **Валентин Мондрійвський** відповів:

“STEM — це обов’язково. Для того, щоб визначити перспективу, ми проводимо такі заходи, аби

школи самі ініціювали те, що їм потрібно, те, що цікаво дітям; тоді ми обираємо найкраще та фінансуємо з міського бюджету. Тому такий процес організації є правильним.

Ми не впроваджуємо технології насильно, ми рекомендуємо їх школам залежно від напрямку навчального закладу. Наприклад, англійська чи французька мова, чи скандинавська гімназія, де поглиблено вивчають мови, чи школи з більшою специфікою і посиленням вивчення STEM-освіти. Тут є технічні й математичні науки, де діти мають можливість обирати, що їм ближче, до чого є хист”.

Тож інноваційність — серед освітніх пріоритетів столиці.

Автори:

**Олена Даниліна,
Софія Ярова (текст)
Андрій Ходьков (фото)**

Інформаційна (не)грамотність... і що нам із цим робити

Щороку останнього тижня жовтня відзначається Глобальний тиждень медіа та інформаційної грамотності (Global Media and Information Literacy Week). Його започатковано ще в 2012 році Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) спільно з Альянсом з питань медіа та інформаційної грамотності, Мережею університетів з медіа та інформаційної грамотності ЮНЕСКО і міжкультурного діалогу (UNESCO-UNAOC; MILID), а також іншими партнерами.

Цей тиждень — щорічна подія, яка підкреслює важливість медіаграмотності в сучасну цифрову епоху, ключової навички XXI століття. За словами Генерального директора ЮНЕСКО Одрі Азуле, «у цьому потоці інформації ми потребуємо більше орієнтирів і більш раціонального мислення».

Для Global MIL Week 2024 обрано тему: «Нові цифрові кордони інформації: медіа та інформаційна грамотність для інформації, що становить суспільний інтерес». Цьогоріч конференцію організовує ЮНЕСКО та Йорданське Хашімітське Королівство в Аммані. Йтиметься про трансформаційний вплив нових технологій, таких, як генеративний штучний інтелект і нове покоління творців

цифрового контенту, виробництво та розповсюдження інформації, що становить суспільний інтерес, з урахуванням як можливостей, так і ризиків. Це підкреслить необхідність надання користувачам спеціальних навичок ідентифікації, оцінки та взаємодії з інформацією, що становить суспільний інтерес, в Інтернеті.

Це не єдина подія, яка має привернути увагу до медіапросвіти громадян світу. У календарі є ще й такі важливі дати: 16 березня — День свободи інформації (Freedom of Information Day), 18 червня — Міжнародний день боротьби з мовою ненависті (International Day for Countering Hate Speech), 23 червня — День

Курс підвищення кваліфікації у сфері медіа для слухачів від Київського міського центру зайнятості. 13.05.2024 рік

позитивних медіа (Positive Media Day); 28 вересня — Міжнародний день загального доступу до інформації (International Day for Universal Access to Information).

У різні історичні етапи суспільства для передачі інформації використовували різні способи: наскельний живопис, розписи культурних споруд, книги рукописні, друківані та аудіо, комікси, мультфільми, художні та документальні фільми, комп'ютерні ігри, журнали, радіо, телебачення, соціальні мережі, цифрові платформи. Їх чисельність і різноманітність збільшується щороку

в геометричній прогресії. У сучасному світі всі споживають та продукують контент.

Тому вкрай важливо вміти свідомо споживати інформацію та обирати медіа.

Сьогодні Інтернет нараховує понад 4,54 мільярда користувачів, у соціальних мережах є понад 3,725 мільярда активних користувачів; пересічний громадянин світу має близько семи акаунтів у соціальних мережах, у середньому люди проводять у соціальних мережах близько 142 хвилин щодня, ватсап і фейсбук щодня обробляють понад 60 мільярдів по-

Фестиваль з медіаграмотності для освітян Києва. 06.10.2018 рік

відомлень. У той час, коли багато людей намагаються отримати доступ до інформації через цифрову нерівність внаслідок економічних процесів чи військових дій, зокрема окупацію, інші — втратили чутливість через її надлишок. В епоху постправди, коли фейки продукуються швидше, ніж новини, а технології здатні утворити віртуальну реальність на запит замовника, розрізнати правду та брехню стає дедалі складніше. Це загрожує формуванню демократичних громадянських суспільств, сприяє поширенню мови ненависті.

Ми, на жаль, свідки наслідків пропаганди та інформаційної війни. Важливість свідомого споживання інформації вже не потребує доведення, зокрема: запобігання потраплянню в інформаційну бульбашку, яку створюють алгоритми соцмережі; перевірка об'єктивності інформації, розрізнення фактів і суджень; прийомів маніпуляції громадською думкою; навичка послуговуватися офіційними джерелами інформації, вміння обирати медіа, які дотримуються журналістських стандартів, таких, як об'єктивність, баланс думок тощо. Саме тому медіаосвіта громадян — це наразі частина стратегії інформаційної безпеки України. Медіаграмотність дозволяє громадянам стати більш поінформованими споживачами продуктів медіа, а також відповідальними творцями контенту.

Наразі очевидно, що саме молодь прокладає дорожку карту інформаційної грамотності і формують нові цифрові кордони інформації. Молодіжний хакатон, невід'ємний компонент Глобального тижня МІЛ, пропонує глобальну арену для участі та залучення молоді в цій сфері.

Його цілі: розширення можливостей, сприяння інноваціям,

розробка практичних рекомендацій. Вони мають бути реалізовані завдяки наданню молоді можливості активно формувати дискурс навколо медіа та інформаційної грамотності, заохочувати дослідження інноваційних рішень для просування суспільно важливої інформації на цифрових платформах і вирішення проблем, пов'язаних із дезінформацією, ненавистю, розширення можливостей формування цифрових просторів, просування інформації, що становить суспільний інтерес. Щоб не залишатися пасивними споживачами інформації.

У столиці вже є платформа, на якій це все робиться. Це — Медіахаб факультету журналістики Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Із 2016 року в Університеті систематично проводяться офлайн та онлайн тренінги за різними програмами, змістом та складністю для педагогів, психологів, науково-педагогічних працівників, студентів, старшокласників, військових, безробітних. На наших курсах можна дізнатися більше про нові та традиційні медіа; сучасні медіатренди та актуальні тенденції медіагалузі; сторітелінг у мультимедіа; секрети роботи в кадрі; інстаблогінг (історія власного успіху); штучний інтелект (можливості та виклики); дослідити вплив медіа на суспільство та особистість у часи гібридної війни, інформаційні спецоперації агресора та багато іншого. Нашими тренерами з року в рік, окрім викладачів, є студенти та випускники, які мають досвід роботи у провідних медіа України. Саме тому особливий акцент надається професійним стандартам, які дозволяють запобігти створенню та поширенню неправдивої інформації, сформувати об'єктивну картину світу в цільовій аудиторії медіа, уникнути маніпуляцій та протистояти

пропаганді як засобу гібридної війни. Більш детально ознайомитися з програмами, переглянути фото, відгуки, прямі етери з актуальних питань медіаосвіти та не пропустити анонси нових курсів можна в соціальних мережах за покликаннями facebook.com/kyivmediacenter та instagram.com/kyiv_mediacenter.

Нашими слухачами за ці роки стали тисячі людей із різних регіонів України та Європи (експати). Проте медіаінформаційна грамотність особистості — динамічна величина, і вона має доповнюватися новими знаннями та навичками щодня, щоб протистояти новим ризикам. Тому на тренінгах ми наголошуємо на інформальній освіті, яка може здійснюватися завдяки системній діяльності медіа. Саме медіа оперативно реагують на інформаційні ворожі атаки, викривають фейки, проводять роз'яснювальну роботу щодо інформігінси, формують стійкий імунітет до маніпуляцій суспільною думкою, розвінчують пропагандистські міфи, унаочнюють когнітивні викривлення. У таких медіа, зокрема Суспільне, Українформ, 24 канал, Радіо Свобода, Апостроф, Детектор медіа, Бабель, ТРК Київ та інших, працюють наші випускники. Наш багаторічний досвід переконує, що лише інтеграція зусиль медіаосвітян, медіапсихологів та фахівців медіасфери може дозволити «вакцинувати» широкі верстви населення та сформувати стійкий імунітет щодо постправди, діп/фейків, мови ворожнечі, інтолерантності та оздоровити суспільство в цілому. Такий підхід відповідає європейським та світовим практикам, коли серед професійних завдань журналістів особливе місце займає медіапросвіта цільової аудиторії.

Бути медіаграмотним означає бути спроможним знайти

те, що шукаєш, вибрати те, що потрібно, визначити, наскільки надійною є інформація, та вміти розпізнати різні види фейків і пропаганди. Медіаінформаційна грамотність — ефективний фільтр споживання інформації.

Минулоріч 25 жовтня відбувся Національний тест із медіаграмотності. Він відкритий до 10 листопада, тож ви ще можете встигнути його пройти. Тест організували проєкт «Фільтр» Міністерства культури та інформаційної політики України спільно з партнерами — USAID, IREX та ПРООН в Україні. Тестові завдання розподілені за п'ятьма темами: «Базові поняття», «Соціальна мережа», «Достовірність та вплив інформації», «Навички фактчекінгу», «Здатність убезпечити особисті дані та ресурси». Як зазначають організатори, його пройшли 13 980 учасників, найактивніше долучалися українці віком 15-18 років, водночас були особи з категорії 60+ та діти, молодші 10-ти років. Рівня «гуру» та «майже гуру» досягло менше учасників, ніж торік, однак зростає кількість «початківців», що засвідчує збільшення інтересу громадян до медіаосвіти. Організатори зауважили, що найкраще українці впоралися із завданнями на розрізнення факту та судження, добре розумілися у різниці між блогерами та професійними журналістами й продемонстрували навички фактчекінгу. Найскладнішим виявилось питання, спрямоване на визначення саме журналістських стандартів. Цей факт унаочнює нагальність залучення фахівців медіасфери до просвіти різної цільової аудиторії.

*Авторка Яна Фруктова,
кандидатка педагогічних наук,
тренерка Медіахабу
Університету Грінченка*

Науково-методичний семінар для освітян Києва «Медіаосвіта і медіаграмотність освітянам Києва: аналітичний дискурс». 10.11.2023 рік

КИЇВСЬКІ ПРОСВІТНИКИ

Василь Липківський: натхненне просвітницьке життя і мученицька смерть

Сьогодні, під час війни, на освітян та науковців покладено особливу місію – відроджувати та зберігати українську культуру, яку впродовж століть намагалися знищити, викривити та піддати забуттю. Радянська машина смерті намагалася винищити усіх, хто становив загрозу для неї. «Розстріляне відродження», процеси над дисидентами, репресії... Криваві сторінки нашої історії, але за кожною трагедією стоять конкретні імена. І наш обов'язок пам'ятати про цих безстрашних лідерів думок.

«Єдиний спосіб відновити в нашій народі силу свого рідного вільного життя, любов до своєї отчизни України – це згадати своїх предків, увійти з ними в духовне єднання, раз назавжди твердо і якісно зрозуміти „чії ми діти“»

Митрополит Василь Липківський

Однією з таких постатей, безумовно, був митрополит Василь Липківський, який зробив величезний внесок не лише у становлення Української автокефальної православної церкви, а й розвиток народної української освіти, яка базувалася на традиційних цінностях і засадах нашої культури.

Народився Василь Липківський 7(20) березня 1864 р. у селі Попудня Липовецького повіту (зараз належить до Монастирищенського району Черкаської області) в родині священика. Спочатку навчався в Уманській бурсі, а після — у Київській духовній семінарії. У 1885 р. вступив до Київської духовної академії, де у 1889 р. захистив дисертацію, одержавши ступінь кандидата богослов'я.

Після прийняття сана священика у 1891 р. В. Липківський стає настоятелем Липовецького міського собору. У цей час велику увагу приділяє просвітницькій та виховній діяльності. Наприкінці XIX століття його ім'я вже було відоме серед духівництва не лише Липовеччини, але й Київщини. Підтвердження цього — його два роки поспіль (1900 та 1901-го) обирали «діловодом» Київських єпархіальних з'їздів духівництва. У 1903 р. він одержує призначення на посаду директора щойно відкритої Київської церковно-учительської школи.

Дослідження дозволили виявити історичний зв'язок Університету Грінченка з Київською церковно-вчительською школою, яка розпочала роботу 28 вересня 1903 р. і першим директором якої був митрополит (на той час ще протоієрей) В. Липківський.

Церковнопарафіяльні школи були важливим осередком народної освіти. Чимало їх вихованців та педагогів походило з родин свідомих українців. Наприкінці 1890-х рр. Київська єпархіальна училищна рада неодноразово висловлювала потребу відкриття в єпархії учительської школи, яка б готувала вчителів церковнопарафіяльних шкіл.

Видатний український релігійний, церковний, громадський діяч, проповідник, педагог, письменник, перекладач, поборник відродження українського православ'я, один із фундаторів та очільників УАПЦ на посаді директора церковно-учительської школи заклав основи україноцентричного закладу освіти. Під час урочистого відкриття Київської церковно-учительської школи Василь Липківський у своїй промові визначив основне й доволі амбітне завдання новонародженого закладу: підготовка вчителя, здатного не лише навчати словом, а й прикладом власного життя, педагога, здатного прищепити своїм учням не тільки знання, а й високі морально-етичні принципи.

Просвітник прагнув залучити до викладання людей з розвинутою українською самосвідомістю. З-поміж педагогів школи гідні уваги імена славетних українських композиторів і хормейстерів Кирила Стеценка та Миколи Леонтовича, які викладали в школі церковний спів та музику. Церковно-учительська школа на Лук'янівці невдовзі стала важливим осередком українського культурного життя Києва. Саме це привернуло увагу імперської влади й зрештою спричинило

«чистку» викладацького колективу від «українофілів». У 1905 р. отця Василя позбавлено директорської посади та переведено на місце настоятеля Покровської церкви на Солом'янці. У 1921 р. він стане першим митрополитом УАПЦ, а в 1937 р. прийме мученицьку смерть від рук сталінських катів.

Василь Липківський згадував: «Року 1917 був обраний головою революційного з'їзду духовенства і мирян, на якому ухвалено автокефалію Української Церкви. У листопаді того ж року утворив «Братство воскресіння» для здобуття автокефалії, що скоро перетворилося на Всеукраїнську Церковну Раду, яка скликала Всеукраїнський Церковний Собор 7 січня 1918 р. Але

через громадянську війну він мусив припинитися... В квітні 1919 р. при моїй найближчій участі зібрана була 2-га Всеукраїнська Церковна Рада для заснування українських парафій, в якій я був заступником голови. 9 травня 1919 р. за моїм настоятельством відбулась 1-ша українська Служба Божа в Микільському соборі на Печерську; на Петра 1919 р. я став настоятелем Софійського Собору і брав якнайактивнішу участь в заснуванні українських парафій, в перекладі Служб Божих на українську мову і в організації керівництва Українською Церквою... Всеукраїнським Церковним собором 1921 р. мене обрано і поставлено на Митрополита Київського і всієї України».

За шість років митрополит та його сподвижники по УАПЦ здійснили монументальну роботу з налагодження церковного життя, створення й становлення численних парафій УАПЦ (сам Митрополит особисто відвідав більше 500 парафій), організації богословських курсів, які готували священників для УАПЦ, перекладу українською богослужбових книг, участі в релігійних диспутах, виданню власного часопису «Церква й життя» (видавався впродовж

1926-1927 рр., вийшло друком шість чисел) тощо.

У жовтні 1937 р. за прямою вказівкою ГПУ 73-річного Василя Липківського було заарештовано за безглуздим наклепницьким обвинуваченням і страчено 27 листопада 1937 р. Місце його поховання невідоме. 1997 р. Собор УАПЦ канонізував Василя Липківського та інших церковних мучеників 20–30-х років, а днем їхньої пам'яті було визнано саме 27 листопада.

У США, у відомому православному Центрі Саут-Баунд-Брук, 23 жовтня 1983 р. було відкрито й освячено пам'ятник митрополиту Василю Липківському. Другий пам'ятник було встановлено у 2000 р. у Тернополі. У Києві на Лук'янівському кладовищі у 1999 р. було встановлено Хрест на символічній могилі Митрополита. У Львові з'явилася вулиця імені Митрополита Липківського.

26 квітня 2007 р. Київська міська Рада ухвалила рішення про перейменування вулиці Урицького на Солом'янці на вулицю Митрополита Василя Липківського. Ім'я митрополита, на жаль, відоме не всім — і наш обов'язок виправити цю ситуацію. Тому місця у Києві, пов'язані із його життям та діяль-

ністю, мають нагадувати жителям та гостям столиці про видатних киян, справу яких ми мусимо гідно продовжувати. У нашому Музеї Бориса Грінченка в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка діє експозиція, присвячена життю та діяльності митрополита Василя Липківського, яка з кожним роком доповнюється новими експонатами.

*Авторка
Юлія Голубнича-Шленцак,
директорка Музею
Бориса Грінченка*

Бориса Грінченка називали в Києві «людиною повинності»

Когорту київських просвітників неможливо уявити без Бориса Грінченка. Він — людина-приклад, людина-подвижник. Праця, що стала найвищим сенсом та покликанням його життя, поставила його в українській історії поруч із Тарасом Шевченком, Іваном Франком, Пантелеймоном Кулішем, Лесею Українкою.

Тогочасній Україні (а це кінець позаминулого та початок минулого століття) катастрофічно бракувало освічених людей, тож він зробив усе для того, щоб знання стали доступними кожному. Просвітитель ніколи не обмежувався лише словами, він завжди діяв і спонукав інших до цього. Друзі називали його «Людиною повинності».

Початок учительської праці Бориса Грінченка припав на часи занепаду не тільки української національної школи, а й усієї культури загалом. Він десять років був

учителем у сільських школах, потім обіймав посаду завідувача відділу народної освіти в Чернігівській губернській земській управі. Працюючи в школі, Борис Грінченко виявив неабиякий педагогічний хист. Уже в перший рік його вчителювання інспектори засвідчили значне підвищення рівня знань, культури й поведінки учнів. Водночас Борис Грінченко збирав фольклор, писав вірші, komponував популярні книжки для народу, переклав працю англійського педагога Г. Спенсера

«Виховання розумове, моральне і фізичне». Він шість років пропрацював у школі Христини Алчевської, але розійшовся з нею в поглядах на національну школу. У педагогічній роботі застосовував прогресивні методи навчання. За прикладом Яна Коменського (чеського мислителя та педагога) вважав, що клас доцільно ділити на групи, очолювані добре підготовленими учнями. Цю систему взаємного навчання в той час запроваджували по всій Європі.

Борис Грінченко зробив значний внесок у розвиток вітчизняної педагогіки. Узагальнюючи свій досвід роботи в школі та розвиваючи ідеї Костянтина Ушинського, він доводив, що тільки навчання рідною мовою, національна освіта і національна система виховання можуть принести користь народові. Ці думки педагог викладав у численних теоретич-

них працях — «Народні вчителі і українська школа» (1906), «Якої нам треба школи» (1906) та інші. Борис Грінченко став активним учасником дискусії про мову, яка розгорнулася в 90-х роках XIX ст. на сторінках галицької

Борис Грінченко з родиною

преси. У статті «Народні вчителі і українська школа» він зазначав, що всім народам російської імперії потрібні воля для їхнього слова та національна школа. На думку педагога, усі діти мають ходити до народної школи. Брак українських шкіл призводить до денационалізації населення й трагічних культурно-освітніх, морально-економічних наслідків. Навчання чужою мовою гальмує духовний розвиток дитини. Будь-яка граMATика, на переконання Бориса Грінченка, має бути напи-

сана рідною мовою дитини. Лише тоді, коли сформовані національні мовні стереотипи, можна засвоювати іншу мову.

У своїх публіцистичних творах на педагогічні теми, в художніх оповіданнях про школу Борис Грінченко критикував стан народної освіти, її схоластичність, систему зазубрювання, засилия релігії, шкільні підручники та застосування фізичних покарання. Він виступав за створення народних шкіл із викладанням рідною мовою. Ще працюючи вчителем,

всупереч царській забороні, нелегально вів навчання українською мовою, використовуючи при цьому самостійно складений рукописний буквар, який уперше був виданий 1907 р. під назвою «Українська граMATка до науки читання й писання» та перевиданий 1917 р.

Постать Бориса Грінченка здавна пов'язана з історією університету, який носить його ім'я і бере свій початок з 28 вересня 1903 р., коли було засновано Київську церковно-учительську школу, очолювану Василем Липківським. З 1918 р. школа носила ім'я Бориса Грінченка, а в 1920 р. її було перетворено в Київську педагогічну школу імені Бориса Грінченка, яку в 1922 р. реорганізовано в Київські вищі трирічні педагогічні курси імені Бориса Грінченка внаслідок об'єднання з Трирічними педагогічними курсами імені Костянтина Ушинського. Згодом їх також було реформовано в Педагогічний технікум імені Бориса Грінченка. В 30-х роках ім'я Грінченка і його

наукові та творчі здобутки були заборонені.

У перші роки незалежності педагогічні досягнення Бориса Грінченка були гідно пошановані співвітчизниками. У 1993 р. до 130-ї річниці з дня його народження Київському міжрегіональному інституту удосконалення вчителів присвоєно ім'я Бориса Грінченка. У 2002 р. Інститут реорганізовано в Київський міський педагогічний університет імені Б. Грінченка. Зараз університет має назву Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.

З 2008 р. в Університеті до дня народження видатного діяча відбуваються щорічні Грінченківські читання «Борис Грінченко — відомий і невідомий», на яких науковці з усієї України демонструють свої дослідження життя та багатогранної діяльності відомого українського педагога.

*Автор Михайло Лашко,
старший науковий співробітник
Музею Бориса Грінченка*

Колегія Галагана — школа академіків

Колегія Галагана залишила помітний слід в історії українського освітництва. Це була приватна чоловіча гімназія, заснована відомим українським просвітником та меценатом Григорієм Павловичем Галаганом у жовтні 1871 року, яка діяла до 1919 року в Києві, поки більшовики не закрили приватні навчальні заклади. За цей доволі тривалий період Колегія Павла Галагана випустила у світ небагато вихованців — всього близько 500. А все тому, що тут робили акцент не на кількість, а на якість навчання, і цей заклад був своєрідною лабораторією творення української еліти. Колегію колись називали ще школою академіків, бо майже всі випускники ставали академіками і професорами, а її власник був відомим меценатом і українофілом.

Ми сидимо з Галиною Болотовою, завідувачкою науково-методичного відділу Національного музею літератури України, у вишуканій двоярусній бібліотеці Колегії, оздобленій колись деревом італійськими майстрами, яка фактично збереглась в автентичному вигляді як мало що в Києві. І розмовляємо про Колегію та її засновника Григорія Галагана.

Григорій Галаган був одним із найуспішніших підприємців в Україні

Григорій Павлович Галаган отримав спадок від свого дядька Петра Григоровича, окрім того, ще й від батька. Його господар-

ство було одним із найкращих, одним із найрентабельніших в Україні й велося на досить новітньому рівні.

Григорій Галаган у молоді роки їздив до Європи. Там він бачив, як усе відбувалося, як розвивався капіталізм. Очевидно, запозичив деякі моменти ведення госпо-

дарства. Він один із небагатьох, хто не заборгував та не віддавав у заставу свій маєток, а, навпаки, збагачувався.

На чому він заробляв? У нього були цегельні, заготовка лісу, також продавав хліб. Він першим в Україні реорганізував своє господарство. Була започаткована позичкова каса для селян. Також розумів, що тільки освіта дасть поступ. У його маєтках були парафіяльні школи, приділяв велику увагу шкільництву, виданню підручників, вчителюванню. У його парафіяльних школах викладання велось українською.

Це була людина високої освіти, юрист за фахом. Його покликали в комісію зі скасування кріпацтва в російській імперії. Бо після провалу в кримсько-турецьких війнах царському уряду треба було вже якось думати про реформи в царській імперії. І постало важливе питання скасування кріпацтва. І тут дуже велику роботу провів саме Галаган.

Чому Колегія називалась Колегією Павла Галагана і хто тут навчався

Єдиним спадкоємцем Григорія Галагана був його син Павло, або як його кликали — Павлуша. Виховувався син на засадах української культурної орієнтації. Його мати, дружина Григорія Галагана, Катерина Василівна — теж непересічна особистість, з роду Кочубеїв. Людина високої освіти (рідкісне явище для того часу): й освіту отримала, й мови знала, й цікавилась, до речі, математикою, технічними науками. Педагог від природи, адже до навчання в гімназії сама вчила свого сина. Потім підключився Павло Гнатівич Житецький, і юнака готували до вступу в другу Київську гімназію, відому своїми українськими спрямуваннями. Але передчасна

смерть Павла обірвала прагнення Григорія Галагана передати все найкраще, що було в їхній родині, своєму синові.

Він так і писав у своїх спогадах, листах, що їм лишалося одне з двох: або молитись, зачинитись, усамітнитись, або працювати для молодих людей, які хотіли б отримати освіту. І вони вибрали друге. Був розроблений спеціальний статут навчального закладу, затверджений Міносвіти тодішньої імперії.

Вчилися у Колегії молоді люди старших класів, з 4 по 8 клас, складали іспити, була своя система освіти, про неї багато писали.

Іван Іванович Нечипоренко, відомий педагог, який тут викладав, а потім був в уряді УНР міністром освіти, розробив для впровадження систему виховання й викладання. Перший рік протягом навчання оцінки не ставились, а лише підсумково за чверть та за рік. Тобто до тих моментів, які ми вважаємо прогресивними зараз, українські педагоги додумувались ще в позаминому столітті.

Григорій Галаган дуже дбав, щоб викладання було якісним.

Частина молодих людей вчилася коштом Галагана. Вони носили форму, Колегія була своєрідним інтернатом, жили тут, отримували медичну допомогу, харчування. Навчання було настільки престижним, що багато сімей, у тому числі й титулованих, хотіли, щоб їхні діти навчалися у Колегії, і тоді вони платили за навчання.

Навчання і викладання в Колегії здійснювалися з глибокою пошаною до всього українського

У Колегії був хор колегіантів, який виконував українські пісні, які й сам Галаган любив співати. Приходив сюди й ушавлений

композитор Микола Лисенко. До речі, перша постановка «Нагалки Полтавки» відбулась саме тут, в рекреаційній залі.

Григорій Галаган був дуже високоосвіченою людиною, особисто знайомий з Тарасом Шевченком, Пантелеймоном Кулішем, і з багатьма іншими відомими людьми. Сам він у Римі вивчав мистецтво, архітектуру. Цікавими є листи того часу до матері, які він завжди підписував «Ваш Грицько».

У Колегії велись розмови про Україну, про її місце у світі. Це були молоді освічені люди. Українська еліта. У Колегії також видавався щорічник.

Григорій Галаган брав найактивнішу участь у житті Колегії. Розробляв статут, був присутнім на екзаменах, і загалом створював тут високу шляхетну атмосферу. Вони разом із дружиною запрошували колегіантів до себе на Різдва й Великодні свята. А сироти проводили свої канікули в їхніх маєтностях, де панували благородство, цілеспрямована любов до рідної землі, до України, до пісні.

У Колегії викладав Павло Житецький, відомий український мовознавець, якого, до речі, не допустили до викладання в Університеті святого Володимира, оскільки відбувалось негласне гальмування та відсіювання всього українського. Викладачами в Колегії були також відомі художники Олександр Мурашко та Микола Пимоненко. Викладав тут історію й географію Єлисей Трегубов — цікава особистість, фактично не досліджена, знаний культурний та громадський діяч, який привозив книжки в бібліотеку з-за кордону.

Бібліотека Колегії складалася із кількох частин: підручники, література для читання колегіантів і наукова література. Досьогодні інтер'єр бібліотеки майже не змінився. Немає лише погрудь із гіпсу, які тут були і які подарував один із випускників Колегії. Вони не збереглися.

При Колегії в церкві Святих Петра й Павла укладався навіть шлюб Івана Франка з Ольгою Хоружинською. Раніше були церкви при університетах.

Колегію закінчили всього понад 500 юнаків. Але кожен із них

особистість, відомі вчені. Наприклад, Андроник Степович, славіст, богеміст (знавець чеської мови), який виховувався в родині Галаганів, і в 1893–1903 рр. — був директором Колегії.

Усі випускники Колегії закінчували потім університети, окрім Агатангела Кримського, який закінчив Лазаревський інститут східних мов у Москві. Він знав понад 70 мов, унікальна особистість, і пишався навчанням у Колегії Галагана.

Серед випускників — неокласики Павло Филипович, Михайло Драй-Храма, яких вбили в 30-і роки під час комуністичного терору. Також вихованець Колегії — Всеволод Ганцов, мовознавець світового рівня, жертва Великого терору та повторних репресій.

У радянські часи люди боялись казати, що вони навчались в Колегії Павла Галагана

Зізнаватись, що навчався в Колегії Галагана, в радянські часи було небезпечно. В основному випускники Колегії емігрували за кордон. Це були шляхетні люди, яких зараз не вистачає.

Григорій Галаган давав гроші на видання. Заснував ремісничу школу. Був справжнім господарем з великої літери. Меценатом. Допомогавав багатьом людям.

*Авторка Тамара Куцай
(За матеріалами проекту
Справжні історії)*

Професор Михайло Відейко: Київ — це Terra Incognita, його ще досліджувати й досліджувати

Михайло Відейко — відомий український науковець, археолог, дослідник трипільської культури, доктор історичних наук, професор. Він народився і живе в Києві, а його родинна історія — це переплетіння різних історичних подій, які разом зі столицею переживали і його предки.

Його бабуся була медсестрою під час Першої світової війни. А дідусь по материнській лінії у 1937 році як «японський шпигун» отримав свій строк таборів і залишив після себе мемуари, які час від часу любить перечитувати Михайло Юрійович, бо це жива історія.

Саме історія його родини та вчителька історії в школі спонукали колись полюбити історію та археологію. Любов була така сильна і взаємна, що професор Михайло Відейко — знана тепер людина у вітчизняній археології.

А ще він професор кафедри історії України на Факультеті суспільно-гуманітарних наук Київського столичного університету імені Бориса Грінченка і ділиться зі студентами своїми знаннями, отриманими на дослідницькій археологічній ниві.

Він — автор понад двох десятків книг на тему історії України і зараз готує до друку нову — «Трипільці в Києві».

Говорили з ним про Київ епохи Трипілля, про чеха Вікентія Хвойку та його київські відкриття, про Київ епохи Київської Русі і часів Великого князівства Литовського (а про це ми зовсім мало, а то й нічого не знаємо).

Михайле Юрійовичу, ваша професія археолога дає змогу, так би мовити, «докопатись» до істини в історії, знайти конкретні свідчення у вигляді артефактів, тоді як, наприклад, на рукописи може впливати

так званий людський фактор, і вони можуть корегуватись...

Археологія — це те, що лежить взагалі поза писемними джерелами, розумієте? Якщо десь щось можна комбінувати, то тут взагалі все як є. І це можливість від-

кривати те, про що ніхто не знає. Вона дає змогу робити відкриття в історії. Звісно, щоб проводити дослідження, ти мусиш знати історію дослідження, тобто історію людей: що вони робили, як вони жили, розуміти їхні стосунки, це

Професор Михайло Відейко

теж окремий світ. Не знаючи цієї історії, зрозуміти, що вони зробили в науці і як вони це зробили, теж нереально. Тож якщо ти хочеш отримати якийсь цікавий результат, ти мусиш ще й цим займатись. У результаті це виходить досить цікаво.

Добре, тоді який він — древній трипільць-«киянин», як він жив, що робив, полишив територію чи залишився (бо це теж дискусійна тема)? Розкажіть, будь ласка, про це.

Ясна річ, що трипільці побували на території Києва. Уявіть собі епоху понад 6 000 років тому. Зрозуміло, про який там Київ йдеться 6 000 років тому? Але ми можемо говорити про перші поселення, про цікаві найдавніші їхні сліди. Вони викопали печеру, і це, мабуть, найдавніша рукотворна печера у цій частині Європи, яка створена людьми. Це Смолодинський узвіз над сучасною Кирилівською вулицею. І от там біля входу в печеру український археолог Тимур Бобровський знайшов трипільський горщик, от він — з отого тисячоліття.

Цікава й історія відкриття цих печер, цим ще займався український історик, археолог та етнолог Володимир Антонович у XIX–XX століттях, професор Київського університету. Тоді кожен історик займався ще й археологією на додачу. У Антоновича була приватна археологічна колекція, яку він використовував на заняттях у університеті, і частина цієї

Археологічна практика на еспонімній пам'ятці трипільської культури, друге відкриття завдяки архівним матеріалам Вікентія Хвойки. Трипілля, 2018 рік

Вікентій Хвойка в експозиції Музею Старожитностей, початок ХХ ст.

колекції збереглася, знаходиться в Національному музеї історії України. І там були трипільські речі. Також перші розкопки Вікентія Хвойки, де він вперше знайшов трипільську культуру, вони були зовсім не в Трипільлі, а на території Києва. Це вулиця Кирилівська 53, 55. Там він знайшов стоянку мисливців на мамонтів, але високо над нею на горі — стоянку трипільців.

Трипільці відомі своїми протомістами. Це було одне з них?

Зауважте, що Київ уже не той, що був тоді. Це величезна агломерація площею понад вісім сотень квадратних кілометрів — одна з найбільших європейських агломерацій. Не маленька, скажімо, і, ясна річ, відомо у її межах уже близько чотирьох десятків пам'яток Трипільської культури. Вони не утворюють якогось одного масиву, як ми звикли уявляти щодо трипільців — протомісто. А це трохи там, і трохи там. І от від Червоного Хутора, і Чапаївки (зараз Віта-Литовська) й до Куренівки, і від лівого берега до правого, долина Либіді, від Микільської Слобідки й до Лисої гори, трипільці всюди там залишили свої сліди. І знаєте, що цікаво? Це ж давні хлібороби, і основа нашої цивілізації — це хліборобство і металургія, без цього сучасна цивілізація не існувала б. Крім того, це осілий спосіб життя, бо те, що було до них, — це мисливство й рибальство. А без осілого життя не може виникати місто. Якщо люди змінюють місце проживання, то вони, ясна річ, місто не створюють. А тут от перше укріплене поселення на території Києва — це теж трипільці. Усі ми чудово знаємо Львівську площу, і от там яри з одного боку, і з другого. Один із мисів між ярами трипільці перекопали ровом, і на ньому було поселення,

приблизно там, де недобудована станція метро, де над цією станцією будинок поставили. І там далі, далі до тих ярів, які йдуть туди вниз, на Глибочицю, от оце місце, там, де торговий центр, ще там магазинчик добудували, от там під цим — трипільське поселення, причому ближче до схилу, біля джерела, у них навіть якесь святилище було. Це Іван Іванович Мовчан розкопав, там багато хто копав Львівську площу час від часу під забудову. А це святилище він разом із дружиною Оленою Василівною розкопали, тобто там справжнє поселення зі святиною. І це приблизно 5700 — 5800 років тому. Взагалі трипільці на території Києва в різних місцях жили, починаючи від кінця шостого і до кінця першого тисячоліття, тобто тисячі років тривала оця Трипільська епоха. Трипільці тут жили, вирощували хліб, пасли худобу, ловили рибу в Дніпрі.

До речі, на Сирці є тролейбусна зупинка навпроти Кирилівської церкви, уявляєте собі, там, коли будували якусь забігайлівку років 20 тому, знайшли стоянку трипільців-рибалок. Мабуть, колись

Дніпро туди підходив, там вони ловили рибку, а тут у них була така база, стояночка.

Спільнота рибальська?

Так, гутірка, в якій вони її сушили, в'ялили, може, солили, щось таке. Так що все це — жива історія. От моя мрія — написати книжку «Трипільці в Києві». Зараз уже трохи назбиралося матеріалу.

Фактично історія всіх великих європейських столиць, таких, як Рим, Лондон, Париж, Афіни, починалася з поселень осілих хліборобів, усюди те саме: одне-два поселення. Це залежить від агломерації, їх може бути й більше, бо, наприклад, Лондон на чверть за площею більший за Київ, там, відповідно, цих пам'яток археології більше. Уявіть собі, на території Великого Лондона близько 1 тисячі археологічних пам'яток! Я не знаю, скільки в Києві, рахунок іде на сотні. І всюди одне й те саме: осідле життя починається з цієї трипільської епохи. На Львівській площі, трипільській, скажімо, там жило в кращому випадку 300–400 людей, і ніколи на території Києва навіть тисячі людей одночасно не жило в цих поселеннях. Може, до півтисячі, але цього мало для виникнення такого інституту, як місто, бо місто — це насамперед центр влади, центр управління. У Києві при поселенні на Львівській площі було пару рибальських стоянок десь на березі Дніпра. Ну ясно, що люди взимку жили на Львівській площі, а влітку йшли ловити рибу, чи інше цікаве робити щось кудись там на Поділ. Я думаю, що на Подолі ще щось було, куди археологи ще не докопались,

Трипільля там на добрячій глибині має лежати.

Таких от центрів на території Києва було кілька, причому видно така система розселення, що є стаціонарне поселення, де стоять ці знамениті трипільські хати в один, може, два поверхи, мазанки, в яких можна добре зимувати, і є стоянки на березі Дніпра або біля ярів, які ведуть до Дніпра, тобто для того, щоб використовувати ресурси річки. Влітку вони ловлять рибку, пасуть худобу на луках дніпровських, десь на Оболоні, нагулюються, а на зиму все женуть у своє селище, щоб там перезимувати до наступної весни, до наступного сезону. От приблизно у подніпровських трипільців був такий от ритм життя, і він був таким протягом тисячоліть.

У трипільську епоху Київ — це східна околиця трипільського світу.

Ви згадали про Вікентія Хвойку. Чех, якого вітри історії занесли до Києва, відкрив, по суті, цивілізацію, древню Трипільську цивілізацію, як колись німецький археолог Генріх Шліман відкрив грецьку Трою. Були цікаві прецеденти в його київському періоді. Коли велися розкопки довкола Десятинної церкви, і, фактично, вони були в розпалі, Вікентія Хвойку відсторонили від цього процесу, щоб він там не копався. Що це було, як Ви думаєте?

Ви ж не забувайте, що це була епоха російської імперії з усіма, як кажуть, її тарганями. Нам зараз це складно уявити, але були правила поведінки, яких ми зараз не знаємо, і нам складно зрозуміти, що там пішло не так.

Вигляд будівельного майданчика на вул. Кирилівській, 1894 рік. Стрілками вказані місця, де В. Хвойка знайшов сліди проживання трипільців. Фото з Наукового архіву Інституту археології НАН України

Трипільці будують землянку на Татарці.
Реконструкція Вікентія Хвойки
за матеріалами розкопок 1893-1894 років.
Рисунок з Наукового архіву
Інституту археології НАН України

Але щодо цієї історії є дуже гарна біографія Вікентія Хвойки, яку написала Вікторія Колеснікова, й дисертацію захистила з його біографії.

Грубо кажучи, він приїхав на заробітки з Чехії, тоді ще з Австро-Угорщини, де в нього була велика родина, він там якась надцята дитина був у сім'ї, і треба з чогось жити, і там усі зітхнули з полегшенням, коли він кудись подався на заробітки. Так само, як наші люди кудись зараз їдуть, тоді їздили на заробітки до нас, бо тут можна було відкрити власний бізнес, якщо ти з розумом, з руками, маєш підтримку якихось земляків, можеш знайти якусь протекцію. Власне, він і починав як бізнесмен, займався аграрним бізнесом: ячмінь, просо, хміль вирощував, але потім переключився на археологію.

Він листувався з багатьма провідними європейськими археологічними світилами того часу, в нього листування з людьми з Великої Британії, Німеччини, Франції. Кажуть, що він в археології аматор, але, вибачте, у російській імперії не було університету, де ви могли б отримати диплом археолога, це з'явилося тільки після 1917 року.

Розкопки вели всякі заможні люди, колекціонери, там міг бути й генерал-губернатор, міг професор університету, як той же Антонович.

А тут приходять приватна особа, ще й іноходець, як називали тоді тих «понасхавших», і починає розкопки не де-небудь, а в самому серці Русі.

І коли в нього пішло там, і оця братська могила киян, і фундаменти княжих палаців, і знахідки, і скарб, і якась там могила на місці Десятинної церкви, яку оголосили похованням святих мучеників за віру варяга Федора з сином. Боже, це був такий політичний скандал, що Господи прости! Як його зам'яли, я не знаю. Але у Хвойки все було законно: у нього були дозволи, була нотаріально засвідчена угода з власником землі. Вона, до речі, виставлена в копії експозиції музею Хвойки в Халеп'ї, там про ці його київські розкопки є окрема вітрина, і навіть копія цієї угоди висить про розподіл знахідок. То все було, зараз археологи так не оформлюють юридично свої розкопки, як це зробив Хвойка. Але його звітти прибрали від гріха подалі, призначили архітектора Мілеєва, який теж не був археологом, а був архітектором, ну і він там потихеньку собі далі копав, на це купу грошей йому дали. Бо Хвойка копав за свої, щось йому там меценати виділили, але це була власне приватна справа, не державна, це був той випадок, коли об'єкт державного значення, як би зараз сказали, копає взагалі людина нізвідки, хоча в нього була репутація вже років 10, що він таки вмів, і йому щастить. Ну хтось вирішив, що йому за багато щастить.

Яким було завершення цієї історії?

Закінчення цієї історії взагалі було феєричне. Хвойку з Киє-

ва прибрали, але в нього було дуже багато симпатиків, причому навіть серед військових у Києві (військово-історичне товариство виділило йому гроші на розкопки у Білогородці під Києвом), і він знайшов там давньоруську церкву, культурний шар, якийсь колодязь, руїни палацу Литовського воеводи. З Білогородки його вже не змогли ніяк посунути, він там майже до смерті її копав. Так що ось цьому київському інциденту в його біографії ми завдячуємо археологічному відкриттю Білогородки, як кажуть, причинно-наслідкові зв'язки дуже цікаві.

Взагалі дуже цікава особа, зараз про його життя більше відомо, навіть мемуари сучасників про нього опублікували. Вікторія Колеснікова постаралася, щоб поставити це на наукову основу. Там безліч історій можна розповідати, як у Києві копав, і поза Києвом, про його пригоди. А років 10 тому зовсім несподівано спливла історія про його ранні подвиги, як він їздив копати кудись на південь, в район Нікополя, де Скіфські кургани, там спогади місцевих копачів про те, як вони з ним працювали, так що він багато де встиг попрацювати.

Але, я думаю, головне те, що він зумів з того, що накопав за своє життя (його розкопки тривали десь з 1892 по 1912), тобто 20 років, на підставі цих матеріалів фактично написати першу давню історію цього регіону — Наддніпрянщини. Розписав, яка культура йде за якою, який

що мало вигляд, це фактично перша праця по давній історії цього регіону.

У нас в Україні є сотні археологів, які ведуть розкопки, але з них, можливо, пару відсотків за своє життя написали хоч одну науково-популярну книжку про свою діяльність. Але якби кожен написав по одній, це вже була б ціла бібліотека, розумієте?! І дуже цікава бібліотека, я вам скажу. І в цьому величезне досягнення Вікентія Хвойки.

Де і в чому ще заважала імперія досліджувати нам свою історію, куди вона наклала свою лапу, яка, можливо, ще й досі лежить?

Скажімо так, імперія направляла, слідувала, щоб там усе було в офіційних рамках. Знаєте, з чого починалася історія у підручнику для гімназистів? З кімерійців, тобто все те, що існувало до кімерійців, цього не було.

От спробуйте з трьох разів здогадатися, чому? Тому що була та історія, яку викладали разом із Законом Божим, і якщо раптом гімназисти отримують інформацію про палеоліт, то виявляється, що тут люди жили до створення світу. А це вже була крамола. Основою імперії було що? Самодержав'я і православ'я. І нікому не можна було копати під православ'я. От вам уже перше ідеологічне міркування. Усім байдуже, був тут палеоліт чи ні, але якщо в Біблії його нема, то його і нема.

Студентам, до речі, дозволялося мати такі знання, і ви знаєте, чим це все скінчилося — революцією.

Ось це заглиблення до неоліту було таки тоді революційним, Хвойка історію слов'ян фактично продовжив на тисячоліття. Важливим у ті часи було ще й мовне питання.

Розкажіть про це.

Російська імперія проводила різні заходи для інтеграції своїх околиць, всякі зібрання наукові, археологічні з'їзди.

От він там на двох археологічних з'їздах виступав і доповідав, зокрема, про Кирилівську стоянку, про трипільську культуру. Цікаво, що на з'їзд запрошували науковців з Європи, і вони мали можливість виступати своїми мовами. Але українцям цього не дозволяли.

До речі, перші відомості про розкопки Хвойки на Подолі,

про Кирилівську стоянку, вийшли у Львові у 1898 році українською мовою, завдяки тому ж Михайлові Грушевському. Тобто інформація про його розкопки вже наприкінці XIX століття поширювалась українською мовою. І коли вийшло перше видання «Історії України-Руси», то Грушевський використав усі відкриття Хвойки, умонтував це у свій гранд-наратив про історію України. Щоб ви не сумнівалися, після цього дивилися на Хвойку взагалі як на постачальника матеріалів для українських сепаратистів, які сидять там десь у Львові. На жаль, от ця сторона його життя менш досліджена.

Вивчення трипільської культури дає поштовх і детальнішому вивченню різних історичних періодів. Наприклад, періоду Київської Русі, який російська пропаганда перетворила на стержень «руського міра» про колиску трьох братніх народів. Що у нас тут «недорозкопано» ще, так би мовити?

У нас, розумієте, з Руссю складніше, бо того, що розкопано, багато, але чи правильно ми розуміємо те, що розкопали? Хвойка був не першим, хто почав копати княжий Київ, і до нього копали, там і митрополити копали, і хто там тільки в Києві не копав. Але, головне, що тривалий час і навіть досі багато хто вважає ці археологічні дослідження ілюстрацією до «Повісті минулих літ». От у «Повісті минулих літ» є щось, і ми маємо це відкопати, «о, ми відкопали, а де воно у «Повісті минулих літ»? І ми бачимо давню історію Русі крізь «Повість минулих літ».

Накопали вже не лише з часів Хвойки, а й раніше, стільки інформації, яку вже не можна не враховувати в історії. І археологія стала самостійним джерелом з історії Русі, це я вам кажу абсолютно чітко, яка може або підтвердити, або навіть спростувати окремі епізоди з «Повісті минулих літ», які там є відвертою фантастикою, навіть не науковою. І це те, з чим історикам доведеться далі жити.

А що саме спростовують ці знахідки?

Багато є моментів у походженні держави під назвою Русь. Зараз, наприклад, з'являються археологічні свідчення того, що Русь була не одна навіть у межах України. Тобто якісь державні утворення, створені за участі скандинавів —

зараз це активно обговорюється стосовно Києва. Але аналогічні процеси відбувалися в Чернігові, відбувалися на Волині, відбувалися на Галичині, навіть вони відбувалися на півночі Молдови, і про це ми не маємо жодних літописних відомостей.

Археологи фактично відкрили слов'янську державність, яка існувала паралельно з Києвом. Це західні регіони України, держава Білих Хорватів, яку знищив Святий Володимир під приводом хрещення, і таких держав була не одна і не дві, розумієте?

У нас є Русь, є слов'яни, а більше нема нічого. Але там існували держави — від булгар, хазарського каганату — і все це теж наша історія, яку треба знати. Там був момент, коли на наших землях проходили кордони між Візантією і Тюркським каганатом, а східні кордони каганату закінчувались десь у районі Китаю, хто про це говорить?

Тобто нам зараз дуже важливо перестати вивчати історію України, вирвану зі світового контексту. Треба сідати і дивитися, як ця історія співвідноситься з тим, що було довкола, дивитися, що було насправді.

От чому в Британії могло бути нормандське завоювання, а у нас не могло бути? Спокійно могло бути, але які були наслідки і там, і там? Зрештою створення якоїсь нової спільноти, яка там називалася Англія, а тут називалася Русь.

З іншими речами ще доведеться розібратись. Наприклад, написати історію про те, як московія-росія зайнялася колонізацією величезних територій, як вони прийшли на землю, де існували десятки незалежних держав різних народів, великі та маленькі, які вони знищили. І от показати, що вся історія цієї держави — це історія століть творення колоніального монстра та знищення державності місцевих народів. Люблять казати на них мокші, але в цих народів були свої держави й князівства, які нічим не поступалися за масштабами та рівнем матеріальної культури князівствам слов'ян, але їм не пощастило, вони зіткнулися з мілітарною силою, яка їх просто підкорила, поставила на коліна один за одним.

Чи багато знають про В'ятську республіку, яка існувала паралельно з новгородською і теж була знищена москалями? І далі кожен крок до Уралу — це підкорення багатьох народів. Там, якщо скласти цей мартиролог,

ми повинні допомогти цим народам. Якщо вони таке роблять з нашою історією, уявіть собі, як вони втоптали в багно історію десятків народів, які живуть на їхній території.

Ці народи мають тисячолітні історії. Там у них знаходиться прабатьківщина тих же угорців. Але що ми знаємо про це, про їхній шлях?

Багато про що можуть розповісти розкопки. Вони дають додаткову інформацію. Бо коли ти сприймаєш текст, це одне, але коли ти бачиш поховання цих людей, бачиш їхню зброю, їхні художні твори, їхнє сприйняття світу, ти бачиш, з ким вони торгували, яким богам молились, ти їх сприймаєш трохи інакше. Так, тут з'являється те, чого, як кажуть, немає в писаних текстах, і ця епоха оживає. Це дійсно реальна жива історія.

Як багато забрали московити нашого за цей період?

Вони писали ту історію, яку вважали за потрібну, бо вони дуже гарно зрозуміли значення цього.

Ще навіть на початку позаминулого століття проста людина не могла займатися історією, бо будь-яка спроба займатися історією, писати щось на ці теми вважалася атакою на основи державного ладу.

Не було книжки без оцієї так званої сакральної фрази: «дозволено цензурою» на другій сторінці. Будь-яку книжку,

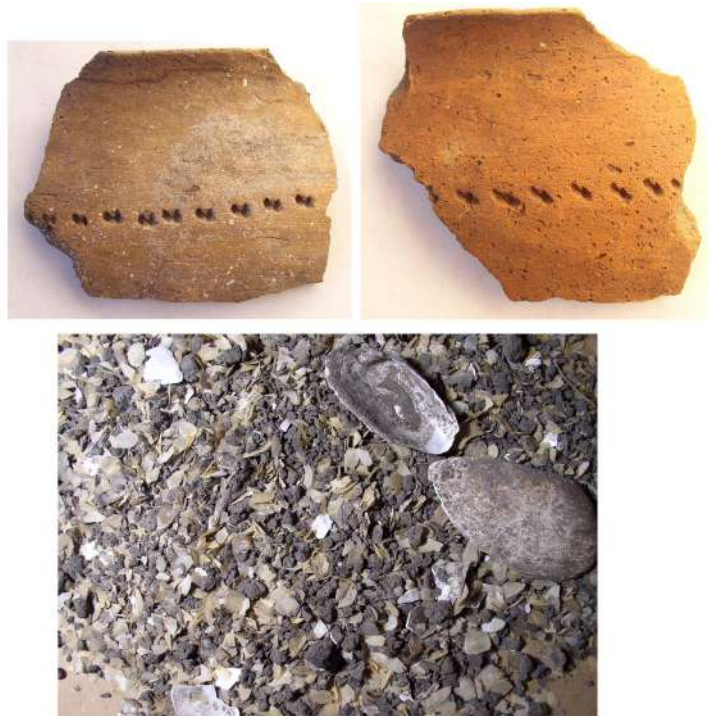
а історичну тим більше, читали і в рядки, і між рядків. «Історію Русів» у нас у рукописах народ поширював, і Шевченко її читав, і інші. Можна почитати в оригіналі Тараса Григоровича, яке враження та який вплив на нього справила та «Історія Русів», очевидно, що він до того був знайомий з російською версією, а тут, виявляється, була така славна Україна з такою історією.

Малодосліджена у нас ще й історія періоду Литовського князівства. Про що недосліджене можемо говорити в розрізі Києва?

Ну, по-перше, у нас катастрофічно не вистачає розкопок, знайдених археологічних пам'яток того часу. Ми маємо різні, як кажуть, наративи різного ступеня правдоподібності про цю епоху, але ми дуже мало знаємо про матеріальну культуру тих, кого називають литовцями на землях України. Їхня матеріальна культура добре вивчена в Литві (я був у національному музеї історії Литви).

У нас, може, теж є такі речі, але їх ще треба віднайти, відкопати в музейних запасниках, здійснити розкопки.

От бачите, перед війною в районі Нової Каховки встигли покопати фортецю Тягинь, на щастя, щось знайти. Це ж цілий пласт історії! Виявляється, митниця Великого князівства Литовського знаходилася там

Фрагменти трипільської кераміки та суміш обгорілого зерна із риб'ячою лускою. Знахідки зі стоянки Трипільської культури на Сирці. Експедиція "Великий Київ", Наукові фонди Інституту археології НАН України. Фото М. Вейдика

наприкінці XIV століття. У Києві наприкінці XIV століття карбували власні монети, наприклад, київський князь Володимир Ольгердович.

Уявіть собі на хвилиночку, один із його нащадків — онук Семен Олелькович — це людина, яка садовила на престол ханів Золотої Орди, відновлювала на Волзі конституційний порядок. Як Казань брав Семен Олелькович — це ще треба написати, і у нас є купа артефактів тієї епохи. До речі, той же Кам'янець розбудований в Литовську епоху, і не він один. Фортеця там заснована ще у часи Русі, але це всюди треба відкривати, і тут дуже цікаво, коли знаходяться свідчення, що наші зв'язки з Литвою не обмежуються згаданими XIV–XV століттями.

У цьому році вже шостий чи восьмий рік тривають археологічні розкопки експедиції Інституту археології на річці Рось під Білою Церквою, у ній працювали на археологічній практиці студенти-історики. Там є поселення, розкопують могильники, в якому поховано представники балтів — одного з литовських племен, які були переселені на Рось Ярославом Мудрим для того, щоб охороняти кордони Русі. Бачите, які у нас глибокі зв'язки з Литвою. Вони побудували там фортецю на лівому березі Росі, і вони її обороняли кілька сотень років, тримали цей кордон, можливо, їхні нащадки живуть там десь і досі.

Русь пов'язана з європейськими країнами, які в той момент або мали державність, або ще не мали, і держава Литва має зв'язки з Києвом, з цією Київською династією. Це, мабуть, теж варто вивчати, бо в нас від тієї епохи тільки назви.

Знаєте, навіть спроби щось вивчати завжди приносять фантастичні речі. Є такий поворотний момент, одні вважають, що він був, інші сумніваються — це битва на Синіх Водах. Досі сперечаються, це міф, придуманий літописцями, чи ця битва була насправді? Там дійсно справа заплутана, але ще всередині 90-х років Університету імені Винниченка у Кропивницькому (тоді це був Кіровоград) доручили знайти місце Синьоводської битви. А вони подивилися, де було найбільше знахідок того часу, а це містечко Торговиця, і поїхали копати. І вони знаходять ординське місто площею

квадратний кілометр (це розміри середньовічного Подолу) з водопроводом, каналізацією, з власним монетним двором, карбування на якому припинилося у рік Синьоводської битви, у 1362 році. Так, і я там був на розкопках у 2012–2014 роках. Уявіть собі, вони на березі Синюхи знайшли приватну баню, складену з цегли, з водопроводом і теплою підлогою. У Києві тодішньому не було мурованих бань, тільки церкви муровані. А у Торговиці була, на хвилиночку, і це цивілізація, про яку ми взагалі нічого не знали. Про Литву ми хоч щось знаємо, а чи багато людей знає про 20 ординських міст на землях України? До речі, одне з них зараз виринуло, як зникло Каховське море. А це не просто місто, це столиця темника Мамаю, який здав трьох татарських царів князеві Ольгерду з потрохами. Він не став за них вступатися, не привів ординське військо, його столиця зараз виринула з-під води. Копати її просто небезпечно, але вона є, її можна досліджувати.

Що ми знаємо про князівства XIV століття на нашій території? Частина з них взагалі карбували свої монети — князівство Подільське, князівство Чернігівське, князівство Волинське, князівство Київське. Коли я показав герб князя Семена Олельковича своїм студентам, і спитав: а чий це герб? Вони не знають. Герб Володимира Ольгердовича, хто у нас тут його знає? Ну, може, кілька геральдистів на всю Україну, або нумізматів, вони впізнають ці герби. А під цими гербами творилися історії упродовж століття, історія Києва, Київської землі, яка тоді закінчувалась біля Чорного моря і на молдовському кордоні.

Я щороку вожу студентів до Сучави на фестиваль, присвячений Стефану Великому. Його першою дружиною була князівна з Києва Євдокія Київська. Ми всі багато чули про Анну Київську, а Євдокію Київську знають румуни, але її не знають українці, а саме вона народила перших дітей Стефану, спадкоємця престолу. Ой, Боже, якби тільки Литва у нас! Київ — це Terra Incognita.

Дуже багато чого ще можна досліджувати, так?

По-перше, досліджувати, а, по-друге, розбиратися з тим, що накопали археологи. Порів-

Вироби з кременю. Знахідки з поховань могильника Трипільської культури на Червоному Хуторі (нині Київ). Розкопки В. Даниленка, 1953 рік. Наукові фонди Інституту археології НАН України. Фото М. Відейка.

няно, до речі, з європейськими столицями, Київ непогано досліджений, але ця інформація не впорядкована.

От розумієте, кожен із археологів володіє якимись певними знаннями про Київ XX століття, інший ще про щось, я знаю трипільський Київ, але ці знання у різних людей. І якщо, наприклад, є база археологічних відомостей по «Великому Лондону», вона так і називається «Археологія Великого Лондона», то нам потрібна така база з археології Великого Києва.

Була спроба створити зведення пам'яток історії та культури, було видання 1997 року, і воно паперове. Таку базу по Києву можна створити навіть з того, що є, і всю цю історію про тисячолітній трипільський Київ, і все інше, вдалося б зібрати докупи. І скільки таких історій про Київ з київських часів, чи про Київ початку нашої ери! Бо тут багато легенд, що тут і ледь не римське місто було, якісь скарби монет там, і римські легіони стояли, але насправді їх тут не було. Оця вся фантастика буває. Тому що немає бази даних, і народ може написати в інтернеті будь-що, і йому за це нічого не буде. Ніхто навіть публічно такого блогера не назве дурним, бо не може перевірити ту дурню, яку він написав. А систематизація фактичного матеріалу хоч дасть нам якийсь розуміння.

Повертаючись знову до трипільців, з чого, власне, ми й розпочали розмову, що нам

дає розуміння трипільської культури Києва?

Фактично, можна показати на їхньому прикладі, як відбувається, по-перше, зародження чогось, чого раніше не було, а, з іншого боку, трипільська епоха — це старт, це початок історії, що призвів до створення міст як таких. Бо хліборобство — це і демографічний вибух, а міста виникають тоді, коли людей багато, це можливість появи різних ремесел, і місто — це осередок ремесла. І це побудова певної системи влади. І от, до речі, вивчаючи давню історію Києва, і картографуючи ці поселення, розумієш, що міста виникають, коли починають утворюватися якісь нові суспільні структури, і це чітко показує археологія. У нас такою першою структурою був Поділ, потім верхнє місто, і так далі. Але от старт цьому процесові, який через 6 тисяч років завершиться створенням міста, і дали трипільці.

Це важливо знати в наші часи, бо, можливо, ще найскладніші випробування у нас попереду, й ніхто не знає, які. Але маємо приклад людей, які уміли будувати життя з нуля, з нічого, завдяки власному розуму, своїм рукам. І вони важливі навіть як приклад. Зруйноване, наприклад, житло, як пережити зиму, де взяти їжу, воду, от це приклад, як можна було зробити. Так, життя у цьому випадку вже не буде таким, як раніше, воно буде іншим. Але яким? Певні відповіді й надію нам дає історія трипільців.

Розмовляла Тамара Куцая

Хто і як повертає жагу до життя під час війни

Репортаж із Ярмарку можливостей у Києві для внутрішньо переміщених осіб

Повномасштабна війна в Україні поставила нашу економіку перед значними викликами. Особливо складним видалося питання внутрішньої міграції — кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб в країні становить 4,9 млн осіб. Вони мають проблеми із пошуком житла та працевлаштуванням. Відтак понад 130 тисяч внутрішньо переміщених осіб (ВПО) повернулися додому, в зону бойових дій або навіть на окуповані території (інформація голови робочої групи з питань житла парламентської тимчасової слідчої комісії (ТСК) із захисту прав ВПО Максима Ткаченка, яку він озвучив недавно на пресконференції в Укрінформі).

Саме тому діяльність благодійних організацій та надання ними підтримки стає надважливою в умовах складної адаптації вразливих груп населення.

З цієї нагоди 6 вересня 2024 року ГО «КРИМСОС» за підтримки Агентства ООН у справах біженців в Україні (УВКБ ООН) у партнерстві з Київським міським центром зайнятості та Шевченківською радою ВПО організували «Ярмарок можливостей». У події взяло участь понад 30 представників благодійних організацій та понад 200 внутрішньо переміщених осіб. Ярмарок проводився у декілька етапів: тренінг з працевлаштування, пітчінг про грантові можливості, дискусійна панель, на якій благодійні ініціативи змогли представити свої проекти та здобутки, і, безпосередньо, ярмарок можли-

востей, на якому роботодавці запропонували актуальні вакансії в українських компаніях.

Люди, які змінюють життя

У великій залі в центрі Києва зібралися люди, для яких поняття «дім» давно втратило стабільність, але водночас з'явилися нові сенси — об'єднання й підтримка. Захід нагадує зустріч давніх друзів, де всі разом — організації, волонтери та переселенці — мають одну мету: допомогти загубленим у вирі війни знайти новий дім, новий сенс і віру в майбутнє.

«Спочатку це були просто маленькі ініціативи — волонтери, які збирали їжу та одяг для переселенців, знаходили тимчасове житло, допомагали з евакуацією. Але з часом ми перетворилися на потужні благодійні організації. Почали працювати цілодобово, відкрили центри допомоги по всій країні, залучили тисячі волонтерів і небайдужих людей. Щодня ми зустрічали сім'ї, які втекли з-під обстрілів, людей, які втратили все, що мали. Наші ресурси обмежені, але ми зрозуміли, що справжню силу дає людська підтримка», — відзначив Олександр Явтушенко, голова Ради з питань внутрішньо переміщених осіб при КМДА, представник ГО «ДАКУС».

Ініціативи охоплюють широкий спектр допомоги. Вони забезпечують людей базовими потребами — житлом, їжею, одягом, медичною допомогою. Окрім цього, велика увага надається психологічній підтримці, оскільки багато переселенців переживають посттравматичний стресовий розлад. Відтак, волонтерська спілка «Поруч» започаткувала проект «Поруч-Space» — інтеграційний центр,

спрямований на підтримку молоді з акцентом на профорієнтацію та творчість.

Адаптуватись людям до нових умов життя допомагають програми перекваліфікації, мовні курси та консультації з працевлаштування. Серед організацій, які це впроваджують: Irex (надання грантів та стипендій на навчання); Деполь (курси перекваліфікації); Київський міський центр зайнятості (ваучери на навчання, грантові програми). З-поміж інших найбільш захопливими є історії допомоги хабу «Вона» — організація надає можливість навчатися «не необхідній, а бажаній роботі». Працюють курси флористики, манікюру, дизайну і шиття — навчаються тому, що хочуть розвивати. Так, одна з учасниць програм благодійної організації «Українські сестри» отримала грант на птахівництво: «Тепер вона розводить курчат і розквітає біля них», — зауважують представники організації.

Значна частина ініціатив спрямована на дітей — освітні проекти, дитячі табори, а також спеціальні програми, які дозволяють дітям продовжувати навчання, навіть якщо вони втратили можливість відвідувати школу. Організації також активно співпрацюють з міжнародними партнерами, аби залучати додаткові ресурси та фінансування для підтримки найбільш вразливих груп населення. Завдяки зусиллям цих організацій тисячі людей отримали можливість не тільки вижити, але й почати нове життя.

Олексій Толкачов, засновник, голова Правління Фонду «Омріяна країна» зауважив, що найголовніше, що намагається надати організація, — це відчуття без-

пеки. Людські історії вражають: незряча жінка, яка стала екскурсоводом в музеї темряви, юнак із синдромом ДЦП, що спочатку став вантажником, а нині — торговельний представник. «Коли я в нього запитав, на що він витратив першу зарплату, хлопець сказав, що записався в спорт-клуб. Тоді я зрозумів, що наша сила в мрії. Бажання до життя повертається завдяки їй», — підсумовує волонтер.

Людські історії

На ярмарку панує особлива атмосфера. Тут не чути пафосних промов або політичних заяв. Кожен виступ — це відверта розмова, в якій кожне слово пронизане емоціями. Серед присутніх є й ті внутрішньо переміщені особи, які нині започаткували власні ініціативи. Люди, які втратили все, знаходять у собі сили не тільки жити далі, але й допомагати іншим.

Павло Жданов, переселенець із Харкова, говорить: «Коли ти залишаєшся без нічого, важливо знати, що ти не один. Це не просто допомога, це новий шанс на життя». Його однойменний благодійний фонд переважно займається допомогою дітям: табір «без сирен» у Карпатах, регулярні заходи з арттерапії. За словами Павла, організація допомагає родинам, яких дістали з-під завалів у Харкові. Необхідно було здійснити комплексну психологічну та соціальну роботу, аби люди знову змогли відчуття «подих життя».

Інша незабутня історія належить Нісару Ахмаду, співзасновнику БФ «Support Kherson», який через бойові дії змушений був покинути рідний дім. «Ми не знали, куди їдемо, просто хо-

тілі врятуватися», — зауважив він. Фонд займається допомогою населенню Херсонської області, яке постраждало від російської

агресії. Найвизначнішим здобутком ініціативи стало створення чат-бота «Мрія» в Telegram, де батьки можуть залишити заявку на здійснення мрії своєї дитини. «Ми отримали понад 10 000 заявок, понад 2000 з них виконано», — з гордістю зауважив Нісар.

А, наприклад, громадська організація «Літай» допомагає соло-мамам, які виховують дітей з інвалідністю та не мають повноцінної змоги працювати. Для них організують зустрічі, акції взаємопідтримки, допомоги тощо.

Ці організації працюють щодня, без вихідних, і часто на власні кошти. Вони не завжди отримують підтримку від держави чи великих бізнесів, але те, що їх мотивує, — це люди. Кожен новий підопічний стає для них новим членом великої родини. Вони кажуть, що будують новий дім для тих, хто втратив свій, і цей дім починається не зі стін, а з тепла в серці.

Матеріал та фото підготувала Анастасія Гунько

У Києві — «сонячний» бум

Встановлення сонячних електростанцій, панелей та батарей напередодні зими йде в столиці повним ходом.

Як не дивно, але жорстка реальність із відключеннями електроенергії наблизилася нас до сучасного способу життя у світі — активного використання відновлювальної енергії, зокрема сонячної.

Сонячні електростанції, панелі та батареї уже рятують людей у столичних лікарнях, пологових та житлових будинках. І навіть світильник на сонячній батарейці оптимістично показує нам шлях у темній квартирі, коли ми потерпаємо від блекауту.

З недавнього: один із пологових будинків Святошинського району столиці завдяки допомозі уряду Німеччини було оснащено сонячною електростанцією потужністю 120 кВт та встановлено понад 200 панелей, що дало можливість не лише отримувати електроенергію з сонячної енергії, а й накопичувати її.

Також ще три медичні заклади Києва планують найближчим часом оснастити автономними сонячними електростанціями.

Криза в енергосистемі породжує ще й таке нове явище, як

енергетична автономність. Чого б це не стосувалося — підприємств, об'єктів соціальної сфери, житлових будинків, а то й власних помешкань.

Сонячна енергія — вихід за нинішніх умов. І цей вихід вирішили кредитувати: банки цього літа почали видавати перші безвідсоткові кредити для фізичних осіб, покриття відсотків за якими взяла на себе держава. Йдеться про встановлення в домогосподарствах сонячних панелей із системами накопичення енергії чи вітрових установок.

Відповідною постановою уряду передбачено, що держава повністю компенсуватиме відсоткову ставку за такими кредитами впродовж 10 років. Сума кредиту може становити до 480 тисяч гривень на придбання та встановлення гібридної системи електропостачання.

За словами Сергія Наумова, голови правління Ощадбанку, видаються кредити на енергонезалежність для всіх груп клієнтів: приватних осіб, мікрота середнього бізнесу, великих корпорацій.

Також банки на хвилі попиту стали пропонувати ще й власні пільгові програми кредитування для підтримки енергонезалежності клієнтів.

Нагадаємо, що з 20 липня в Україні запрацювала урядова програма пільгового кредитування для приватних домогосподарств. Власники будинків можуть отримати безвідсоткове фінансування для закупівлі обладнання і встановлення у власних домогосподарствах сонячних

Фото з Офіційного порталу Києва

панелей із системами накопичення енергії та вітрових установок.

Із липня цього року об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) та житлово-будівельні кооперативи (ЖБК) отримали доступ до державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», покликаної підтримати встановлення генеруючих установок, що виробляють електроенергію з альтернативних джерел, а також установок зберігання електроенергії та допоміжного обладнання. Йдеться про кредит обсягом до 5 млн грн терміном до 5 років.

Так, згідно з інформацією заступника міністра енергетики України Миколи Колісника, з початку червня банки отримали 1975 заявок від бізнесу на кредитування проєктів із відновлення енергетичної інфраструктури на загальну суму 46,4 млрд грн, і вже схвалено заявок на суму 5,8 млрд грн.

Під важливі проєкти з відновлювальної енергетики хочуть також залучити й кошти міжнародної допомоги.

Тож у столиці, як і в інших українських містах, стартує власна енергонезалежність фізичних осіб та енергоавтономність бізнесів. І тут кожен може докласти

свій пазлик у побудову загальної картини української енергонезалежності.

Окрім можливості впевненіше дивитися у холодне зимове майбутнє, ці дії дають можливість українцям ще й почуватися у тренді. Адже, згідно з прогнозами, через 10 років увесь світ може перейти на «чисту» енергію.

Найшвидше у світі розвиваються 2 види енергії — сонячна та вітряна.

Уже сьогодні 30 відсотків світової електроенергії виробляється за рахунок відновлювальних джерел, і до 2030 року цю цифру планують довести до 60 відсотків, викопуючи таким чином яму забуття для викопного палива, яке, згідно з прогнозами фахівців, незабаром зазнаватиме істотного занепаду.

«Майбутнє поновлюваних джерел енергії вже настало. Зокрема, сонячна енергетика розвивається швидше, ніж будь-хто міг собі уявити», — йдеться у звіті Global Electricity Review, нещодавно процитованого CNN.

Для Києва ж сонячна енергетика — рятівне коло. Від неї справді сонячно в похмурі воєнні часи.

Авторка Тетяна Терещенко

Київські ярмарки: світ цікавих ручних виробів та смачної домашньої їжі

Українці споконвіку любили ярмаркувати. Це був той світ, точніше, перетин світів, який вносив багато нового різноманіття в життя: і щодо товарів, і щодо знань. Тобто й на інших подивитись, і себе показати — у буквальному та переносному сенсах. Наразі у Києві відроджують цей цікавий напрям, влаштовуючи ярмарки як на рівні районів, міста, так і всеукраїнського масштабу. З одного з них — Всеукраїнського ярмарку «Місто майстрів» — наш репортаж.

Центр Києва. До парку імені Тараса Шевченка поспішають люди. Їх можна неформально вже зарахувати до спонтанної гутірки любителів вишивки, автентичних виробів від українських майстрів, шанувальників крафтової продукції та унікальних творів народного мистецтва.

Стержнем події стали вишиванки та майстер-класи від заслужених майстрів України — тож більшість учасників ярмаркувала саме з українською автентичною продукцією: вінки, вишиванки, ляльки-мотанки, глечики тощо. Тут були представлені й унікальний керамічний посуд, і прикраси з українською національною символікою, і фігурні свічки з воску, і в'язані дитячі іграшки та безліч іншої крафтової продукції.

«Ми робимо новий, інноваційний крафтовий продукт. Працюємо, еднаємося, і, попри все зло, що робить нам російський ворог, ми нескорені і незламні», — розповіла Олександра Борисова, організаторка Всеукраїнського ярмарку «Місто майстрів».

На заході ярмаркували до 50 майстрів — і всі унікальні, привітні та готові поділитися деталями про свою роботу з усіма охочими. Так, одна з учасниць ярмарку, майстриня Анна, розповіла про свої вироби:

«Я художник-кераміст, маю майстерню в Чернігові, де організовую майстер-класи, зустрічі для дорослих та дітей. Малюю ескізи і виготовляю художню кераміку: посуд, різні скульптури, брошки тощо. Спочатку роблю малюнки, але не завжди. Деякі вироби ти просто інтуїтивно ліпиш — і вони самі тебе ведуть, куди потрібно».

Серед виробів ручної роботи на ярмарці було пред-

ставлено безліч прикрас з українським орнаментом, зокрема: бісерні браслети, намиста та силянки (силянка — шийна бісерна прикраса у вигляді вузької стрічки, виготовленої з різнокольорових намистин).

Також на ярмарку відвідувачі мали змогу скуштувати та придбати натуральні вина й різні смаколики від українських виробників, а саме: домашні сири, солодощі, унікальні цукати, крафтовий мед тощо.

«Ми з Кропивницького, виробляємо мед та медові смаколики, унікальні сири, свічки з натуральної сировини та прикраси ручної роботи. Презентуємо на ярмарку крафтові вироби з власного господарства та пасік. Уся продукція натуральна, виготовлена з любов'ю та добром. Самі вживаємо нашу продукцію, а також пропонуємо її людям», — ділиться один із учасників ярмарку.

У сучасному контексті підтримка будь-чого українського важлива у житті кожного україн-

ця. Такі заходи відроджують українську культуру та ідентичність, та допомагають матеріально.

Ось якими відгуками про подію поділились гості ярмарку:

«Цей ярмарок — дуже класний спосіб популяризації саме української продукції».

«Ми тут занурюємось у власну історію та культуру — і певним чином пробуджуємо нашу національну свідомість».

«Мене дуже тішить, що наразі культивується все українське. Звісно, прикро, що це сталося лише після початку повномасштабного вторгнення, проте краще пізно, ніж ніколи».

Всеукраїнський ярмарок «Місто майстрів» став не лише місцем, де можна було придбати автентичні вироби ручної роботи, а й місцем традицій та єднання українців із власною історією, ремеслами та економікою.

Ярмаркувала, готувала репортаж та фотографувала Софія Ярова

Шість оригінальних артоб'єктів про війну — від французького митця Джеймса Коломіні у Києві

Прогулянка їхнім маршрутом обіцяє бути цікавою

Від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну багато творчих особистостей з різних куточків світу не залишилися осторонь. Кожен із них підтримує українців своїми роботами у власному стилі та формі. Митці таким чином звертають увагу міжнародної спільноти на те, що відбувається в Україні.

Один із таких майстрів — французький художник із Тулузи Джеймс Коломіна. Його роботи часто відображають глобальні проблеми: війни, екологія та інші. У різних медіа митця називають «Бенксі у скульптурі», або «вуличний художник-гуманіст». Своїми київськими роботами автор нестандартно розповідає світові про війну в Україні.

Митець працює лише з червоною фарбою. З одного боку, цей колір символізує життя й пристрасть, з іншого — небезпеку. Отже, в роботах Джеймса яскраво-червоне привертає увагу та розкриває тему війни, насильства, крім того — любові й жертвності. Цей тон пробуджує бурхливі емоції та сприяє усвідомленню інформації, яку хоче передати скульптор.

Головна мета робіт Коломіні в Україні — привернути увагу за допомогою мистецтва до вбивчої війни та підтримати український народ. Вуличний художник вірить, що творчість має властивість дарувати надію та протистояти насильству. Кожна створена ним скульптура покликана віддзеркалити страждання людей під час війни.

Натхненний сміливістю українців, митець встановив у Києві шість унікальних інсталяцій.

На фасаді Головного поштамту перехожих зустрічає червона фігура, що визирає зі стіни та малює пензликом тризуб. Вона

з'явилась у центрі міста в серпні, напередодні Дня Незалежності України. Ця скульптура символізує вівівника, який прийшов підтримати український народ у важкий час. Коломіна свідомо обрав для створення інсталяції Майдан Незалежності — знакове місце, де люди неодноразово відстоювали свої права та свободу.

Неподалік від цієї роботи французький скульптор розмістив наступну — голуба з гілочкою оливи в дзьобі на верхівці круглого ліхтаря. Цю інсталяцію можна знайти серед прапорів, що майорять на честь загиблих захисників України на Хрещатику. Фігура вшановує пам'ять Героїв, які віддали своє життя заради мирного майбутнього.

Скульптуру дитини з великим серцем у руках, яка сидить біля іграшкового ведмедика, автор встановив над входом у Ботанічний сад імені академіка Олександра Фоміна. Цей квітучий оазис завжди був і є одним із найулюбленіших куточків містян. Поруч знаходиться станція метро «Університет», що разом з іншими станціями київського метрополітену слугує прихистком для багатьох дорослих та дитячих сердець під час повітряної тривоги. Цей артоб'єкт, за задумом майстра, говорить про вразливість дітей під час війни, підкреслюючи, що навіть у найважчі часи є місце для людяності та співчуття.

Під мостом над Алеєю Героїв Небесної Сотні, з'явилась чергова фігурка від Джеймса. На цей раз він зобразив дівчатко, яке сидить на гойдалці в касці, що помітно завелика для неї. В одній інсталяції поєднано військовий атрибут і дитячу розвагу. Скульптура символізує жорстоку реальність, яку переживають діти під час війни.

Недарма автор роботи розташував її біля прапорів країн світу. Адже це нагадування, що війна в Україні — глобальна проблема.

На постаменті демонтованого у 2023 році пам'ятника Щорсу, що на розі вулиці Симона Петлюри та бульвару Тараса Шевченка, можна побачити дівчинку з соняшниками. Тепер замість символу більшовизму тендітне дівча дбає про паростки квітів, що наче пробрилися крізь бетон. Соняхи уособлюють єдність та стійкість українського народу, незважаючи на випробування. Ця робота Коломіні знаменує новий період для України — час оновлення та процвітання.

Ще одну роботу загалом вуличний художник створив у парку ім. Тараса Шевченка. На цей раз він зобразив дитячу гру — класики у вигляді російської ракети. Над ракеткою Джеймс намалював хмаринки, а під нею — квіти. Завдяки цьому ракета здається не такою страшною та загрозливою. Своєю інсталяцією автор нагадує нам, що навіть у важкий період життя є час для мрій та надії на краще. Іноді тут можна побачити, як охочі перехожі не стримують себе та долучаються до розваги.

Ці скульптури — більше, ніж просто мистецтво. Вони вже стали частиною київського ландшафту та символом стійкості українців у своїй боротьбі.

У перший візит художник пробув у столиці близько десяти днів. Щоб втілити ще багато своїх творчих ідей у життя, автор планує повернутися до України. Він хоче ще відвідати такі українські міста, як Одеса та Львів, щоб і надалі відображати важливі думки у своїх творах та надихати людей.

Матеріал і фото підготувала Вікторія Руденко

Театралізовані екскурсії Києвом: історії, що живуть на вулицях міста

Що ми знаємо про Київ, пов'язаний із відомими українцями? Російська пропаганда століттями прив'язувала нашу столицю до своїх імперських маркерів, вигадуючи наративи про те, що все українське — десь там, на селі. Але насправді це не так. Театралізовані екскурсії слідами київської минувшини підтверджують це.

Що таке театралізовані екскурсії? Кажуть, що краще один раз побачити, ніж сто разів почути. А під час театралізованої екскурсії ви маєте можливість це поєднати! Адже тут розповідь екскурсовода та огляд міських локацій поєднуються з театралізаціями та інтерактивними фрагментами. Театралізовані екскурсії бувають доволі різноманітними: від детальної історичної реконструкції до сучасних інтерпретацій і творчих інсталяцій. Існує також формат костюмованих екскурсій, де певний образ має лише гід.

Формат театралізованих екскурсій став популярним порівняно нещодавно й активно впроваджується у світовій туристичній сфері. Такі екскурсії покликані занурити глядачів в атмосферу певної історичної епохи, розкрити яскраві епізоди з життя містян, продемонструвати особливості соціокультурної ситуації та яскраво презентувати культурну спадщину. Наприклад, ви знали, що відбувалося на модній Воздвиженці понад сто років тому? Тут виривало геть інше життя. Гортаємо старі світлини, спога-

ди, твори художньої літератури... Одно-, двоповерхові будиночки, сади... старий, трохи патріархальний Київ...

«Бувало так. Чудовий весняний вечір. Ми забираємо інструменти і йдемо на Воздвиженку. Заходимо у який-небудь двір, проходимо його і здійснюємо далі на гору, вкриту деревами. Воздвиженська до половини йде між горбами, вкритими темними гаями. Сідаємо і розпочинаємо який-небудь сентиментальний вальс. Але нарешті хтось з нас не витримав й спровокував усіх на страшенно гамірного та голосного гопака. Це було так несподівано й зухвало, що ми всі втерляли всяке почуття міри і рипіжили, як тільки могли», — писав у своїх «Спогадах» відомий диригент, композитор, дослідник Олександр Кошиць. Потім почалися танці та невдоволені вигуки мешканців... «Добре, що тут трудно достати поліції, а то мали б роботу!»

Подорожувати вулицями Києва — це пригадувати історії українського минулого. Київ став рідним містом для багатьох видатних українців: Миколи Ли-

сенка, Івана Нечуя-Левицького, Михайла Старицького, Бориса Грінченка, Олени Пчілки, Лесі Українки, Олександра Кошиця, Кирила Стеценка, Валер'яна Підмогильного, Григора Тютюнника... Наше Місто опинилося на сторінках їхніх художніх творів, поезії, спогадів, листів... Цей перелік імен можна продовжити на безлічі сторінок. Водночас довгий час «персоною бренду» Києва вважали Булакова, а найбільш культовим для екскурсій твором — «Дні Турбіних». Це не лише розставляло імперські акценти в минулому міста, а й створювало однобоку картину київської історії.

Треба віддати належне небайдужим громадянам. З того часу виникли надзвичайні проєкти, що виправляють цю історичну несправедливість в представленні нашого минулого (наприклад, «Ніч в Університеті», «Дерево Життя», «Парнас», театралізовані екскурсії в музеях міста).

Ініціатива «Бюро театралізованих екскурсій» також долучилася до цієї глобальної роботи. Ідея Бюро виникла понад 7 років тому серед моїх колег, студентів і друзів, небайдужих до історії міста. З того часу маємо маршрути, присвячені видатним киянам і їхнім творам: «Старофасонна прогулянка за мотивами творів Нечуя-Левицького», «Інтриги на Кожум'яках», «Подільські історії Нечуя-Левицького», «Поезія Старого Міста», «Прогулянка Вигурівщиною. Історії з Лівобережжя», «Київ Олександра Кошиця: музика, життя і національне відродження», «Українізація. Мова, кохання та пошуки себе у Києві 1920-х», «Поділ у творах художньої літератури», «Шляхами Степана Радченка. Верхнє Місто»... Наразі ми часто проводимо благодійні екскурсії та інтерактивні лекторії на різноманітних знакових локаціях міста. Однією з традиційних місцин для лекцій став Музей книги і друкарства України, а для театралізованих вечорів — Будинок кіно та Підвал культури.

Рекордсменом за кількістю творів, написаних про Київ та

киян, можна вважати Івана Нечуя-Левицького. Усі його знають як автора «Кайдашевої сім'ї» і «Миколи Джери», але у письменника є дуже багато творів, присвячених Києву. Тут він навчався у Київській духовній семінарії та Київській духовній академії, а після виходу на пенсію постійно проживав з 1885 і до кінця життя. Нечуй-Левицький дуже любив Київ. Герої його творів настільки різноманітні, так промовисто «вписані» в епоху, що за ними можна вивчати не лише історію Києва, а й України. На сторінках його творів живуть подільські міщанки, студенти

духовної академії, панночки-інститутки, купці, священники та навіть прохачі. «Київські прохачі» — дуже колоритний твір, що оповідає історії «професійних» жебраків. Дехто з героїв, як капітанша Галецька, опинилися в скрутному становищі через трагічні життєві обставини; а дехто за роки жебракування назбирав непогані суми й веде життя цілком респектабельного міщанина (в неробочий час!). Тут є і дружба, і підтримка, і кохання, і улюблені київські локації.

«— Куди це вас бог несе? Певно, до божого дому? — спитав Літостанський.

— Еге! але... але ще й сама гаразд не знаю, куди направитись: чи до Софіївського, чи до Михайлівського, — одповіла Уляся, запикуючись.

В неї несподівано виникла думка, що тамечки ж під брамою Михайлівського монастиря стоїть між старцями її тато, а попліч з ним стоїть Галецька, а поруч з нею стовбичить Мокрієвська. Вона одразу охолола й зблідла, аж пополотніла [...]

— Ходім краще до Софіївського собору, — стиха промовила Уляся.

— Та ви ж, здається, самі прямували до Михайлівського?

— Ні. Це я тільки йшла проз Михайлівський монастир, бо ходила гулять до Владимирового пам'ятника на гору».

До речі, Володимирська гірка була (і є!) одним з найулюбленіших місць прогулянок киян і самого Нечуя-Левицького. У «Вечері на Владимирській горі» він оповідає про свою обов'язкову прогулянку й враження від побаченого.

«Тут гуляє вечорами, а найбільше в неділі та на святках Старий город. Це ніби дитячий парк. В цьому парку, мов у лісі, вгніздилась кругла присадкувата панорама «Голгофа» над самою вулицею, де побіч неї бовваніє висока кругла, як стовп, водопровідна башта вже коло стіни монастиря.. Між рідкими гіллястими деревами скрізь стовбичать башти. Он коло самої монастирської стіни на вищому горбику стримить висока башта водопроводу, а між гіллям манячать три башти костюлу через вулицю, а в середині парку ніби вгніздилась в гіллі широка кругла башта панорами «Голгофа». Гіллясті дерева ніби перемішані з баштами... Крик та галас, якесь дзвякання, цвірінкання, писк та щебетання було таке різке, таке вразливе, так вразило мене, що мені здавалось, ніби я випадком потрапив у якийсь курник, де кудкудакали сполохані кури, або в здоровецький птичник в звіринці в Шенбруні коло Відня. Тут ніби кричали, дзвякали й лящали і попугаї усякої породи, щебетали щиглі, ніби кувікали й клацали зубами якесь птиці з гарячих країв і неначе пищали, аж вищали та войдувались маленькі мавпи, ніби в велетенській кучі з баштами та деревами. Якби башта «Голгофа» мала вуха, то й вона од невидержки затулила б їх долонями».

Але найбільш відомим твором, певно, є «На Кожум'яках», який у подальшому було перероблено Михайлом Старицьким у культові «За двома зайцями», але ви без проблем впізнаєте героїв, а також — київські локації:

«— Євфросино Сидоровно! Без вас мені не жити на світі! Якби я так часто ходив до Братського монастиря, як часто ходжу під вашими вікнами, я б давно уже присвятився. Вірте мені, що говорю правду!

— Якби пак можна було заглянути в вашу душу та подивитись в ваше серце!

— То там ви побачили б, що золотими слов'янськими буквами написано: Євфросина Сидоровна Рябкова. Ой, якби золотий ключ од вашого серця та лежав в моєї душі в кишені, який би я був щасливий! А! Я б щогодини одмикав би ваше серце та все дивився на його! Я б не їв, я б не пив, я б не курив три дні, тиждень, та все заглядав би в ваше серце...»

До речі, у спогадах Олександра Кошиця також є локації, пов'язані з легендарним твором. Це Андріївський узвіз, 22-А. Тут, згідно зі «Спогадами», колись мешкала легендарна Проня Прокоповна. Принаймні, так стверджував домовласник, Іван Йосипович Шатров. Олександр Кошиць проживав тут з 1905 року. А про домовласника, Івана Йосиповича Шатрова, можна писати окремо. «Він належить до типових київських старофасонних міщан, зразок давно минулого патріархального київського життя, знає Київ як свої п'ять пальців. Досить сказати, що він купив хату у того Серкова (Сірка), якого виведено в комедії «За двома зайцями» та знав прототипів, з натури яких малював автор персонажів своєї комедії. Так що, знаю, що тут сиділа по празниках безсмертна Проня Прокоповна та чекала Голхвастова. Як каже Іван Йосипович, то теж тип не видуманий, а реальний; каже, що він його сам знав...» (Спогади).

Зовсім іншу епоху в житті Києва можна побачити на сторінках творів Валер'яна Підмогильного та письменників 1920-х. Це зовсім інша доба, попри те, що від часів Нечуя-Левицького та Кошиця пройшло буквально кілька десятиліть. Перші роки радянської

влади, перейменування вулиць, пропаганда, політика... Програмним твором Підмогильного є «Місто». У творі дуже цікаво згадується топографія тогочасного Києва і місця, які обов'язково варто відвідати:

«Поснідавши салом і хлібом, він брав книжку вісника й виряджався на цілий день, систематично оглядаючи всі місця, що на плані були умовно позначені й мали збоку пояснення. За три дні він одвідав Лавру, спустився в дальні й ближні печери, де у вузькому кам'яному проході з низьким склепінням тягнуться одноманітні засклені домовини святих і свічки прочан блимають, задихаючись, у загусклому повітрі; зайшов на Аскольдову моги-

лу, занедбане тепер кладовище, і читав там на пам'ятниках імена людей, що жили колись і не лишили по собі нічого, крім табличок; гуляв крутими алеями колишнього Царського саду, сидів із книжкою над кручею, що спадає до Дніпра; був у Софії і Володимирському соборі, осередках церковного руху, що непомітно точиться під високими банями; дивився на Золоті Ворота, колись браму великого Києва, обійшов великі базари — Житній, Єврейський та Бессарабку, блукав коло вокзалу, подорожував Берестейським шосе до політехніки, мандрував через Деміївку в Голосіївський ліс, спочивав у Ботанічному саду й витратився не без вагання на тридцять копійок, щоб потрапити

до Історичного музею та музею Ханенка, де захоплено любувався на прадідівську зброю, старовинні меблі, панно й фарфоровий кольоровий посуд, що найбільше спинав на собі його очі».

Не можливо оминати увагою ще один проект, над яким працюємо спільно з моїми колегами з Музею Бориса Грінченка в рідному Університеті Грінченка. Історія Університету нерозривно переплетена з історією міста та нашої держави. Інтерес до діяльності Бориса Грінченка та його родини, а також постаті Митрополита Василя Липківського значно посилюється в останні десятиліття, заповнюючи прогалини, створені в радянські часи. Проте

дуже багато останніх досліджень та відкриттів залишаються невідомими широкому загалу. Театралізована екскурсія Києвом часів Бориса Грінченка (ініціатива НТ САДМВ), проекти «Університет Грінченка на історичній мапі Києва», «Шевченко та Грінченко: перетини київських шляхів», театралізована екскурсія «Історії родини Грінченків» на базі Музею Бориса Грінченка, що охопили окремі маловідомі широкому загалу епізоди з життя цієї знакової родини, заповнюють ці прогалини. Ці екскурсії доступні широкому загалу безкоштовно або за донати, які ми спрямовуємо на потреби ЗСУ.

Авторка Ольга Мусяченко

Книгарні-кав'ярні: місця, де кава та книги зустрічаються

Слово... Саме з нього почалося мовлення людства. Завдяки слову ми передаємо наші враження, думки та почуття. З виникненням письма слово почало перетворюватися на щось більше: на написання мемуарів, які містять у собі історію, а згодом і книжок.

А як щодо ролі саме книжок у нашому житті? Багато відомих людей висловлювали свою думку щодо важливості літератури. До прикладу, всесвітньо відомий французький філософ та енциклопедист Дені Дідро казав: «Люди припиняють мислити, коли припиняють читати. Ні про що не думає лише той, хто нічого не читає», а український письменник і кінорежисер Олександр Довженко вважав, що кімната без книг — все одно, що людина без душі.

Посидання читання улюбленого роману з філіжанкою кави, або

горнятком чаю — знайоме почуття. Можливо, вам хотілось би провести книжковий вечір з друзями? Або усамітнитись і поринути думками в написану історію? Неважливо, яким буде обраний варіант, адже все це можливо спробувати у книгарнях-кав'ярнях.

Книгарні-кав'ярні — відносно новий тренд в Україні. Так, наприклад, один із закладів, розташований на Хрещатику, було відкрито на початку цього року, але його з неймовірною швидкістю полюбили кияни.

На питання щодо плюсів та мінусів концепції таких закладів, одна із працівниць кав'ярні відповіла:

«Загалом у таких закладах є і плюси, і мінуси. Звичайно, круто, що є можливість посидіти, поговорити з друзями, поїсти і оцінити якусь літературу, але потрібно пам'ятати, що їжа і книги часом важко між собою поєднуються. Проте дуже приємно, що люди з розумінням і повагою до цього ставляться».

Кав'ярні-книгарні — це справжні книжкові скарбниці, де на полицях книги на будь-який смак: від класики до бестселерів, від

фентезі до наукової фантастики. М'які крісла, приглушене освітлення та тиха атмосфера створюють ідеальні умови для того, щоб розслабитися та поринути у читання.

«У нашій кав'ярні дуже прикольні оформили зал із пуфиками: там немає такого поняття, як «стіл», просто є щось м'яке, на що можна сісти у будь-якій зручній позі, можна їсти, як хочеш, працювати, як хочеш: у відвідувача немає обмеження «стіл-стілець». Нашим гостям ще дуже подобається, що внизу є столик із одним кріслом, адже в повному комфорті ти не відчуваєш, що поруч із тобою є порожній стілець, оскільки розумієш, що прийшов сам, тобто на це було розраховано», — зазначає працівниця кафе.

Також такі заклади дають можливість познайомитися з людьми, які поділяють вашу любов до книг. Відвідування подібних кав'ярень — спосіб знайти нове джерело натхнення, яким можуть стати домашні улюбленці, оскільки більшість таких закладів є Pet-friendly (культура, яка надає можливість зайти в заклад з твариною; її головна ідея полягає у повазі до тварин, дотриманні правил безпеки, а також у створенні комфортного середовища для всіх відвідувачів).

«Ми дуже радіємо, коли до нас приходять з тваринками. Це дуже крута штука, адже, окрім того, що

улюбленці не залишаються самі вдома, для власників тваринок відвідування кав'ярні — гарний привід із кимось познайомитись, поспілкуватись чи пожартувати», — переконана одна зі співробітниць такого закладу.

Отже, якщо ви шукаєте місце, де можна поспілкуватись з кимось, кав'ярня-книгарня — це те, що вам потрібно! Такі заклади забезпечують гостеві гарний настрій, комфортну атмосферу та смачну їжу з напоями, а також популяризують читання.

Тож читаймо та будьмо освічені!

Автори Софія Ярова, Вероніка Подгорна

Про що розповідають двори на київських Липках восени

Коли ходиш дворами столичних Липок восени і слухаєш історії про тих, хто тут жив раніше, — виникає асоціація з амфітеатром. Але сконструйованим ніби навпаки — місця для глядачів унизу, а овальна арена — зверху. І не дуже видно, що там на ній відбувається — тож виникає бажання туди зазирнути.

«А колись же це був дрімучий ліс, за княжих часів. Сюди їздили на лови, дорога через цей ліс із Гори до Печерська-Лаври була тільки одна — теперішня Інститутська вулиця. В цім дрімучім лісі тільки подекуди спасалися у відлюдних пустелях інокі і ченці. У літописі «Повість временних літ» під роком 1108 згадується урочище і ручай Клов, там закінчено побудову церкви святої Богородиці, що заклав ігумен

Печерського монастиря, Стефан», — писала колись українська письменниця, дослідниця Києва Докія Гуменна у книзі «Дар Евтодеї». — «У цих липових лісах у минулому лише столітті почала оселюватися імперська знать. Цар Микола Перший вислав сюди різних «обрусітелів юго-западнаво края», надавав їм осілости».

У середині XVIII століття тут побудували Кловський палац (який тепер Верховний суд України і на який зараз лише з-за металевих огорож можуть із цікавістю дивитись туристи) та обсадили його алеями лип. Потім липи вирубали з освоєнням району як аристократичного, але назва лишилась.

Особняки, палаці... Шоколадний будинок, Рожевий замок, Арабський будинок тощо. Тут вирувало життя, кипіли пристрасті, запалювались та падали, як осінні листя, одні зірки, з'являлись інші, і так — по колу.

«В тих палацах Липок, казали, часто бувало так, що проживала одна аристократична особа і біля неї — п'ятнадцять слуг. Як

прогреміла революція, ще довго там жила двірня князів і баронів, поки не прийшла "пролетарська аристократія" та перейняла спадщину», — розповідала Докія Гуменна.

Спадщина потрапила в умілі пролетарські руки. «Чужі тут не ходять», — казали про Липки початку XX століття, де оселилась більшовицька верхівка, і де були дерева та фонтани з золотими рибками, але не було навіть магазинів (а навіщо? що потрібно — те підвезуть). Залишки таких санаторних умов лишилися тут на початку Шовковичної. Але сучасність внесла свої корективи: 10 років тому у дворі вирубали багато дерев, звели висотку, яка додала неоеклектики в сучасне обличчя Києва.

Кожен будинок тут — ціла історія. Ну от, наприклад, колишній будинок губернатора. Зведений у XVIII столітті, він встиг побути резиденцією усіх генерал-губернаторів, навіть гетьмана Павла Скоропадського, але був знищений влітку 1920 року. На його місці в радянські часи збудували інший будинок, у стилі сталінського неокласицизму. Але його архітектор привніс в цю монументальну сірість національні елементи: створив архітектурну прикрасу у вигляді соняхів і розмістив на будинку.

Наприкінці 40-х років минулого століття цей архітектор — Сергій Григор'єв, ім'я якого в радянські часи було засекре-

чене, емігрує на Захід і стане відомим американським архітектором. А до того він разом із іншим архітектором Йосипом Каракісом (майстер стилю конструктивізму) активно забудує Липки (один, наприклад, парну частину Інститутської, інший — непарну).

Долі-компроміси, долі-трагедії... Це все про жителів і творців будівель на Липках.

Ось тут мешкав полум'яний співець радянської дійсності Олександр Корнійчук, творами якого, ніби піонерськими галстуками шні школярів, «перев'язували» учнівські програми. Раніше поряд із його табличкою висіла ще й табличка його дружини, яку на-

зивали «чоловіком Корнійчука» — Ванди Василевської. Її як затяту антиукраїнку декомунізували, і тепер на нього хоча б у вигляді таблички не дивиться її прискіпливе комуністичне око. Любителю любовних походеньок, він, мабуть, був би не проти.

А ось тут жив Михайль Семенко, основоположник українського футуризму. Експериментував, творив, епатував, любив. Любив її, уславлену артистку Наталію Ужвій.

*«Як мрію світлу і прекрасну
Я образ твій ловлю
Як море любить сонце ясне
Так я тебе люблю».*

Його розстріляли в 1937-му, а про її участь в його долі й досі ходять чутки. Тепер у їхньому дворі ржавіє човен, ніби уособлюючи те, що нікуди й ніколи не попливе.

«Таке відмінно-чудове саможуття в цьому місті-лісі, Липках, наче в свята, наче на курорті. І це ж правда, хіба ж усе це навколо не курорт? Повітря санаторійне, зозуля десь кус, куди не повернешся — зелені масиви, Дніпро безперестань присилає свою прохолоду», — писала Дарія Гуменна трохи більше ніж 100 років тому.

Тепер тут жовтіє листя, і то бігають, то розсіюються хмари,

вуркочуть голуби, але вже зовсім іншим людям.

Історія злетів та падінь ВДНГ

ВДНГ зведено на місці села із красномовною та символічною назвою — Червоний Шинок (Червоний Трактор).

Ще до більшовиків із їхніми «запоями й похміллям» на цій місцині розташовувалась подорожня станція з постійним двором, стайня з кузнею та корчма. Тут подорожувальники та візники, що прямували до Києва чи транзитом через Київ, могли зупинитись, переночувати, хильнути горілочку в трактирі і поміняти стерті підкови на ногах коней, сподіваючись на вдачу.

Наприкінці XIX — початку XX століття трактирна місцина перетворилась на хутір, а далі вже зажерлива комуністична Горгона проковтнула поселення в свій гігантманії. І побудувала тут у 1958 році після 6 років виснажливої людської праці Виставку досягнень народного господарства.

До місцини приєднали чималу територію Голосіївського лісу й залучили найкращих на ті часи архітекторів, які й спроектували павільйони, споруди, майданчики для експозицій та відпочинку тощо. Це

була величезна мильна бульбашка досягнень у злидненні, пронизаній дефіцитами всього, країні.

Для ВДНГ тоді виділили 287 га території та звели понад 180 будівель і різних споруд у стилі радянського необароко.

Виставку у свій час відвідали знакові світові історичні персони.

Французький Генерал де Голль, наприклад, був у Києві лише протягом дня далекого 1966 року та побував, окрім ВДНГ, ще й на Аскольдовій могилі та в парку Вічної Слави. Він лишився в неймовірному захваті від столиці та киян і сказав свою знамениту фразу: «Я бачив раніше парки в містах, але ще ніколи не бачив місто в парку».

1973 року Київ і виставку відвідав принц Філіп — чоловік королеви Єлизавети II Сполученого Королівства Великої Британії. Його донька Анна брала тут участь у чемпіонаті Європи з кінного триборства, який проходив неподалік на Київському іподромі.

Принцеса Анна впала тоді з коня, і можна лише уявити переляк партійних функціонерів, та ті літри валідолу, який вони тоді випили.

На зорі Незалежності в червні 1990 року на виставці побувала й прем'єр-міністр Великої Британії Маргарет Тетчер. Гуляючи виставковою територією, «залізна леді» так стомилася, що попросила для себе стільчика, аби сісти й перепочити.

А далі, після розпаду радянської імперії, на місці колишнього Червоного Шинку все було, як після похмілля. Історія цього об'єкта почала чимось нагадувати історії дітей, яких колись запопадливі батьки називали комуністичними іменами: Октябрина, Тракторина, Долкап, Слачела. І смішно, і сумно.

Проте останніми роками виставковий комплекс почав відроджуватись та по-новому планувати своє життя. Він перетворився на культурно-інноваційний центр: відкрито музеї, експозиції, культурно-розважальні об'єкти, кафе, ресторани, ковзанка просто неба та інші локації. Проводяться фестивалі, у тому

числі й книжкові, благодійні заходи, різноманітні івенти.

А ще тут можна вдосталь ганяти самокатами та велосипедами чудовим і неповторним голосіївським лісом та садом, і на території колишнього трактира «пити» вже вдосталь свіжого повітря.

Ось така історія злетів і падінь відомої київської місцини.

На межі...

Історія журналістики під час війни

У столичному конгресно-виставковому центрі «Парковий» відбувся прем'єрний показ документального фільму «На межі. Історія незламності редактора прифронтової газети» тривалістю 42 хвилини, який підготувала знімальна група інформаційної служби Національної спілки журналістів України (НСЖУ) у складі Наталії Шумак і Євгена Черевка.

У квітні 2024 року автори проїхали разом із Василем Мірошником, головним редактором газети «Зоря», весь його щотижневий маршрут по населених пунктах, у яких читають золочівську «Зоря», зокрема, у найвіддаленіші куточки Золочівщини, яка з трьох сторін оточена територією росії. Маршрут розпочинається з харківської друкарні «Фактор-Друк», у яку вже після зйомки фільму влучили російські ракети. У день, коли Василь Мірошник планував забрати тираж...

Кожна поїздка — це 400 кілометрів прифронтових доріг. Це населені пункти, омиті кров'ю мирних людей. «У кожному з них дуже багато загиблих, — каже Василь Мірошник. — Але не робити сьогодні газету для прифронтових територій не можна». Адже газета в цьому регіоні стала чи не єдиним джерелом інформації, зв'язком із неокупованою Україною, тому особливо важливо, щоб до людей потрапляла актуальна правдива інформація.

«Герой нашого документального фільму робить свою роботу на межі — межі з росією, межі можливостей. Тому фільм ми назвали саме так. На межі — це і про географію, і про стан, — розповіла режисерка фільму Наталія Шумак. — Василь Савич видає і розвозить газети, хоча міг би цього не робити. Але робить — щоб інформувати людей, щоб

допомагати їм. Ми з Євгеном Черевком теж могли б не знімати цей фільм. Але ми беремо камери в руки і їдемо фільмувати прифронтове життя. Щоб показувати його таким, яким воно є, показувати героїзм і стійкість таких людей, як Василь Савич, як ті жителі, які висаджують клумби після обстрілів, як працівники друкарні, які попри блекаут друкують газети. Хоча всі вони могли цього не робити».

На переконання співавтора фільму Євгена Черевка, стрічка — передусім про важливість друкованої преси, яку він назвав «базою» журналістики. «Я можу зняти відео і Василь Савич може зняти відео. Але я не можу випустити газету, а він може», — шанобливо зазначив Євген.

Участь у прем'єрному показі взяли відомі журналісти, медіаексперти, викладачі факультету журналістики Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, партнери НСЖУ. Журналісти з прифронтових регіонів (Херсон, Гуляйполе, Мирноград, Снігурівка) стали головними гостями в найсучаснішому конгресхолі України, оскільки саме вони творять історію української преси під час війни, і їхні імена увійдуть у підручники з історії журналістики.

«Спілка журналістів розглядає презентацію фільму як нагоду ак-

центовано говорити про важливість роботи журналістів, які постійно живуть і працюють на прифронтових територіях», — наголосив голова НСЖУ Сергій Томіленко.

«Переглядаючи цей фільм, розумієш, наскільки показана в ньому ситуація схожа на ту, що є на Херсонщині, — сказав, виступаючи на заході, головний редактор херсонського «Нового Дня» Анатолій Жупина. — Подорожуючи селами і зустрічаючись із місцевими жителями, відчуваєш, наскільки для них важлива саме газетна публікація, газета: у нас на Херсонщині дуже часто відсутні інтернет і електроенергія...»

Схожа історія — і в Ігоря Новікова, головного редактора газети «Вісті Снігурівщини», що видається в Снігурівці на Миколаївщині, місті, яке 8 місяців перебувало в окупації. «Газета, відновити яку допомогла НСЖУ, з'явилася у Снігурівці через десять днів після визволення, — розповів редактор. — Коли місто звільнили, там не було ані інтернету, ані електрики. А перед цим росіяни кілька разів виходили з наших населених пунктів — люди думали, що назавжди, а то була просто ротація... А от коли прийшла газета, люди відчули: Україна вже тут, тут — наші!»

Головна редакторка ще однієї відновленої за сприяння НСЖУ газети «Голос Гуляйпілья» (Запорізька область) Тетяна Велика назвала своє видання «своєю дитиною», яку неможливо покинути. «У нас у Запорізькій області великі газети припинили існування, а місцеві, прифронтові, — виходять! Це видання, які завжди підтримують читачі. Вони можуть не довіряти міському чи сільському голові, але редактор газети — завжди в авторитеті на своїй території!» — сказала Тетяна Велика і щиро подякувала НСЖУ за допомогу у відновленні видання.

На вшанування мужнього головного редактора з прикордонної Харківщини було підписане розпорядження Голови Верховної Ради України про нагородження Василя Мірошника Грамотою. Вручив нагороду голова Комітету з питань свободи слова Ярослав Юрчишин: «Нам потрібна окрема програма, особливо для прифронтових територій, із забезпечення друкованої преси!» — наголосив він.

Учасники обговорення фільму поділилися своїми враженнями від побаченого. Так, директор програм Інституту регіональної преси та інформації Олексій Солдатенко сказав, що для

себе дав фільмові назву «Вдома» і наголосив на важливості підтримки регіональних ЗМІ: «У фільмі показано людей, для яких дім — це найголовніше. Які навіть у перерві між обстрілами прибирають свої парки і сквери. Вони повинні відчувати, що вони живуть в Україні, що вони потрібні Україні. Регіональні журналісти дають їм таке розуміння».

А от заступник голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України Богдан Червак переконаний, що фільм Співки журналістів «На межі» — насамперед про війну: «Це безперечно фільм про війну. Його герої розмовляють чудовою українською мовою, і це показує, що там живуть справжні українці, і ми не дарма б'ємося за цю землю! Ми багато років розповідаємо великим чиновникам, що друкована газета — це велика цінність, і цю цінність у жодному разі не можна загубити в нашому «інтернетному» житті. І в цьому фільмі ми побачили, що газета — це справжній символ української держави. Тож, поза всяким сумнівом, цей фільм важливий!»

Особливими гостями показу стали пресофіцери ЗСУ, які не лише інформують світ про діяльність Сил оборони України, а й допомагають у роботі цивільних журналістів на прифронтових територіях. Від НСЖУ голова Співки Сергій Томіленко вручив їм нову відзнаку «Пресофіцери важливі».

Пресофіцер Роман Чоп наголосив на високій ціні, якою дається інформація, котру журналісти доносять своїй аудиторії: «Я впевнений, що всі читачі всіх газет України мріють прочитати на шпальтах лише одне слово: «Перемога!» Упевнений, що ми переможемо, і заповітне слово «Перемога» буде величезними літерами на перших сторінках».

А речник Повітряних сил України Ілля Євлаш подякував Василеві Мірошнику за його роботу. «Харківщина для нас має велике значення, — сказав Ілля Євлаш. — Харківщина і зараз дуже страждає. І та інформація, яку ви доносите до людей, дуже важлива, адже ми бачимо, як люди радіють і надихаються, коли отримують українську газету, тому що це —

шматочок чогось свого, рідного... Регіональна журналістика надзвичайно важлива!»

«Розповсюдження правдивої інформації сьогодні — велика місія, — зазначив військовий волонтер із Запоріжжя Станіслав Стойков. — Я розумію, яка складна ситуація сьогодні в прифронтових населених пунктах нашої області... Сподіваюся, що ми спільними зусиллями зможемо організувати доправлення газет якомога ближче до лінії зіткнення. Бо там також є люди, і вони хочуть дізнатися правду і українську точку зору».

Підтримка, відновлення і стабільна робота медіа на прифронтових і деокупованих територі-

ях — серед головних пріоритетів Національної спілки журналістів України. Зусиллями Співки за сприяння партнерів, серед яких — Інститут регіональної преси та інформації (IRMI) та швейцарський фонд «Ірондель», вдалося відновити випуск на цих територіях 32 газет.

Постійну підтримку журналістів прифронтових медіа отримують через мережу Центрів журналістської солідарності НСЖУ, що підтримується Міжнародною та Європейською федераціями журналістів і штаб-квартирою ЮНЕСКО.

За матеріалами НСЖУ підготувала Надія Фіголь

ТОЧКА ЗОРУ

Як працює Київрада в умовах війни

Після початку повномасштабного вторгнення Київська міська рада не припиняла працювати задля того, щоб підтримувати життєдіяльність міста. І на сьогодні в столиці кількість людей вже не менша, ніж у 2021 році, що говорить про довіру до того, що робить керівництво столиці. І, як наслідок, до Києва переїхало більше 22 відсотків українських підприємств, які знаходились на тимчасово окупованих територіях чи в зоні бойових дій.

Але треба розуміти, що нинішній бюджет Києва — це бюджет підтримки, а не розвитку. Що це значить? У першу чергу, що депутати Київради підтримують лише ті рішення, які необхідні для наповнення бюджету столиці, щоб підтримувати в належному стані інфраструктуру столиці та тих, хто її обслуговує.

Простий приклад: бюджет галузі освіти більше 20 мільярдів на рік, але це він складається із зарплат освітян, оплати комунальних послуг для більше ніж тисячі закладів освіти, будівництва та ремонтів укріплень (тільки за два останніх роки кількість місць в укріпленнях збільшено майже на 100 тисяч і роботи не припиняються). І навіть за таких

умов столичні освітяни отримують муніципальні надбавки. І така ситуація в будь-якій галузі столиці.

У той же час через війну та брак фахівців виникають такі проблеми, як із синьою гілкою метро. Через мобілізацію багато фахівців комунальних підприємств зараз перебувають у лавах ЗСУ і дійсно є кадрові прогалини, але через війну ще більший кадровий голод у будівельній сфері, помилки в технологіях будівництва мають вплив на всю життєдіяльність міста. І проблеми з метрополітеном не єдині. Водночас більшість депутатів Київради усвідомлюють необхідність своєчасних оперативних рішень, і виділення грошей для

повноцінного ремонту синьої гілки метрополітену було абсолютно правильним, бо консервація чи косметичний ремонт призвели б до ще більших проблем.

Найприкріше, що певні політичні сили починають використовувати проблеми в місті, які виникли внаслідок війни в країні, у своїх незрозумілих цілях. У той момент, коли треба разом гуртуватися, об'єднуватися проти спільного ворога, хтось починає розхитувати ситуацію в місті і в країні. Скільки звучало закидів, що Київ не допомагає Збройним силам України. На сьогодні загальна підтримка ЗСУ від міських і обласних рад складає близько 20 мільярдів гривень, де половина належить місту Київ. Тобто депутати Київради, як представники громади, продовжують голосувати за виділення коштів для наших військових без зайвого галасу і піару. Крім того, щорічно з бюджету Києва в державний бюджет надходить ще 8 мільярдів гривень податку на дохід фізичних осіб військових, та близько 50 мільярдів від ПДФО цивільних. І це при тому,

що весь бюджет столиці на рік складає 80 мільярдів гривень, тобто майже на таку ж суму столиця фінансує військових і державний бюджет.

Київська громада не залишається осторонь підтримки всіх важливих для держави напрямів, підтримуючи і Збройні сили, і соціально вразливі верстви населення, і тих, хто працює задля безпечного та ефективного функціонування столиці України.

Автор Максим Макаренко, депутат Київської міської ради, фракція «УДАР»

Українська культурна дипломатія в Нідерландах: від «Щедрика» до Параджанова

Місія мистецтва вкрай важлива в сучасному світі. Замість кілометрів новинних стрічок, мистецтво особливим чином привертає увагу до гострих проблем і резонансних подій. Коли люди стомлюються чути тривожні повідомлення і психіка ставить «блок», — починає «говорити» мистецтво. Українська співачка **Мар'яна Головченко** — одна з тих музиканток, які творять інноваційне на основі української народної пісні. Вона народилась і пройшла шлях становлення в Києві, проте успіх судилося реалізувати в Нідерландах. Мешкає в столиці Амстердамі, і один із унікальних музичних проєктів за її участі присвячений творчості українського кінорежисера та композитора Сергія Параджанова, завдяки якому європейці краще пізнають Україну. А благодійна концертна діяльність співачки з початку повномасштабного вторгнення росії в Україну вражає своєю самовідданістю і креативним підходом.

Мар'яно, Ви переїхали до Європи раніше, тож яким чином змінилося ставлення європейців до української культури та мистецтва після повномасштабного вторгнення?

Європейці — дуже широке поняття. Наприклад, у Польщі, Чехії, Словаччині українську культуру знали, сприймали, а ось Нідерланди — далі від України, тому багато чого починалось із культури, мови і взагалі розуміння ситуації в Україні. Як на мене, нідерландці набагато менше були поінформовані, але за останні два роки інтересу стало більше: є бажання дізнатись про Україну, мову, зрозуміти.

Ще до початку повномасштабного вторгнення росії у мене були різні проєкти. Я проводила майстер-класи з української народної музики, української поліфонії, працювала з хорами, вже тоді були нідерландці, які ці-

кавилися. Я й досі шокована, що люди приходили і співали українською, вони робили транслітерацію нашої мови, яка різниться з нідерландською суттєво.

Звісно, війна спричинила зміни. Благодійні концерти почали відбуватись у великих залах, на великих сценах, це відчувалось особливо на початку вторгнення. З часом їх стало менше, але був створений контекст і він продовжує існувати. Є зацікавленість, позитивне ставлення до всього українського. На жаль, російські боти є всюди, і це дуже сумно. Наприклад, цієї весни я давала розширене інтерв'ю двом великим національним виданням, адже була артисткою фестивалю в місті Неймейхен. Потім у ФБ бачила коментарі: «ось ці нацики» і пішло-поїхало. Мені стало цікаво перевірити — а що це за профайли такі? Потім заходжу, а вони створені, наприклад, два місяці тому. І це не поодинокі випадки.

А як Ви прийшли до української пісні і використання її в незвичних музичних композиціях?

Я співала змалечку в Києві в знаменитому хорі «Щедрик». Потім, навчаючись грі на саксофоні тоді ще в училищі ім. Р. М. Глієра, продовжувала цікавитись українською піснею. Слухала різні майстер-класи, експедиційний матеріал. Для мене українська народна музика — велике джерело натхнення. Взагалі народна музика, адже я співаю і корсиканську, і грузинську, і болгарську пісню, проте українська все одно ближ-

че до мене, я глибше розумію ці слова, пейзажі, ландшафти, це ж моя країна! З української пісні стільки всього зробити можна! Можна виконувати так, як воно є, і це вже розкішно. А можна, якщо вже концепція така, поєднати і співпрацювати.

Співпраця дає цікаві приклади нового звучання. Пісня та інструментальна музика — різні речі, але в пісні є мова. Ми додаємо їй електроніки, щоб вона набула модерного звучання.

Тобто пісня набуває безлічі трансформацій та сенсів, а отже саме такий варіант української пісні Ви презентуєте?

Так, у різних напрямках. Я дуже ретельно ставлюсь до транскрипції. Для мене важливо знати — звідки воно йде, щоб повністю не зруйнувати автентичку, щось має залишитись. З великою повагою ставлюсь до людей, які їздять в експедиції і збирають цей матеріал. І якщо ми вже граємо, треба знати правила настільки досконало, щоб за ними грати. Я не припиняю збирати та вивчати джерела й оригінальні записи. Мені дуже прикро, коли я іноді бачу українські проєкти, в яких обробляється народна пісня і від її первісного варіанту мало що залишається. Я не хочу опинитися в цій категорії людей. Навіть якщо я співпрацюю з іноземцями, які не мають уяви про наші пісні, я завжди намагаюся пояснити їм, про що це.

А чому виникла потреба змінити саксофон на спів?

Не можу сказати, що я свідомо змінювала, бо я співаю довше, ніж граю. Я вступала в училище ім. Р. М. Глієра без згоди моїх батьків, вони були проти, щоб я стала професійним музикантом. Я просто не бачила якогось конкретного викладача (зі співу — прим. автор), до якого хотілося б прийти, принаймні на той час. Але був клас саксофона, стало цікаво. Мені подобався інструмент і я подумала, що навчусь гармонії, джазовій інтерпретації, імпровізації.

Але так сталось, що я приїхала за освітньою програмою в Нідерланди і перші два роки були вкрай важкі: депресія, до саксофону взагалі не тягнуло, абсолютно. Як поставила його в кут, так лише два-три рази спробувала трохи пограти. Мама відправила мене до своїх колег-психологів,

вже й на антидепресанти посадили, склалася ситуація, що я не могла фізично говорити... Але в найскладніші моменти я продовжувала співати. Навіть без слів, і це мене тримало. Я зрозуміла, що навіть у іншій країні можу бути тим, ким захочу. Треба було починати з чистого аркуша (усміхається). І з 2014 року я знову співала на сцені, а з часом це стало моєю основною музичною діяльністю в Нідерландах.

Направду Ваша історія — це готовий сюжет для фільму. А чому Ви поїхали в Нідерланди за програмою, яка пов'язана з менеджментом концертної діяльності?

Мене це і раніше цікавило, проте останнім поштовхом був випадок у ресторані Києва. Ще студенткою-саксофоністкою я багато працювала на різних корпоративах. Це були такі заходи для моєї кишеньки (усміхається). Хоча мені ніколи не хотілося залишатися в цій сфері, адже завжди мріяла створювати щось своє. Я пам'ятаю цей вечір, коли в нас був сет у шикарному ресторані, в якому салатик коштував близько 400 грн — великі гроші на той час. І нам за три сету заплатили по 400 грн кожному. Я подумала — щось тут неправильно. Потім я дізналась, що «букер» отримував 60 відсотків нашого доходу. Мені стало цікаво, як таке взагалі може бути з економічного боку? А головне, як можна отримувати гроші на власні проєкти. Ось так я опинилась у Нідерландах на навчання.

А давайте про Київ! Ви давно виїхали, але чи вважаєте себе киянкою, україною, яка перебуває зараз у Нідерландах, чи все ж таки нідерландкою, яка має українське коріння?

Я українка, киянка! Хоча нідерландців, з якими я спілкуюсь, більше, ніж українців. Україна на завжди мій дім, я відчуваю себе україною і зв'язок маю постійний.

Можливо, це пов'язано з тим, що мої батьки, багато моїх друзів залишилися в Україні. Я відчуваю, що багато можу зробити для України, перебуваючи за кордоном. І це не робить мене менше українкою.

Ви можете детальніше розповісти про проект до створення Сергія Параджанова за мотивами фільму «Тіні забутих предків»?

Насправді ми його зробили ще за часів ковіду (усміхається). У мене було велике бажання зробити «щось» на матеріалах українського кінематографу. Я доволі поверхово знала українське кіно, отже, шукала фільм, який би мене надихнув. Спочатку то була «Земля» Довженка, музику на цей фільм ми все ж зробили, але пізніше, з моїм тріо «СонЦе». Я подумала, що вже багато є проектів про «Землю», тоді й зупинилася на Параджанові. Він вірмен, який народився в Грузії, але до в'язниці потрапив за український націоналізм! Працювати було дуже цікаво! Хотілося зробити не просто саундтрек до фільму, адже наша специфіка — це інтерпретація. Це велика відповідальність: музичним директором цього фільму був Мирослав Скорик. Це не тільки його композиції — він назбирав дуже багато експедиційного матеріалу, записав трембіти — до нього записів було дуже мало. У фільмі багато таких маленьких згадок про пісні, буквально один-два куплети, мене це дуже зацікавило. Наприклад, там використано весільну пісню — один куплет. Я стала шукати і знайшла ту саму пісню у виконанні гуцульської бабці — 21 куплет! Навіть вже не гадаю, як я знайшла це аутентичне виконання на типовому діалекті.

У чому сутність саме цього Вашого проекту?

Ознайомити людей на Заході з цим кінематографічним шедевром! З автором, режисером, акторами. Ми показуємо фрагменти з фільму, але я завжди кажу, що це не повний фільм, це наша інтерпретація. Якщо ви хочете подивитися фільм, будь

ласка, він є в доступі, можете подивитися його навіть на ютубі з англійським перекладом. Ми розповідаємо про Параджанова, про його історію життя, заборону на виїзд за кордон у СРСР, про нагороди на міжнародних фестивалях, його перебування у в'язниці, підтримку режисерів світу тощо. Я розповідаю історію створення фільму, коротко сюжет, щоб люди, які нічого не знають про фільм, могли його зрозуміти. Далі ми ілюструємо Карпати звуками та картинками. Ми вже зробили серію концертів-вистав — на джазовому фестивалі, музичному фестивалі, кінофестивалі. Глядачі різних національностей дуже добре сприймають цей проект, гарні відгуки музичних критиків.

Не можна дозволити, щоб забували про Україну! Вважаю, що це і є моя місія: показувати світові, що в нас є своя культура, ми — народ зі своїми глибинними традиціями, історією, мовою.

Я знаю, що Ви влаштовували акції зі збору коштів для нашої територіальної самооборони, парамедиків, армії... Робили закупівлю необхідного.

Моя подруга Настя, яка за освітою картограф і зараз в армії стала дронавдом, сказала: «А що ти можеш ще робити? Звісно, співай!» Першим був великий благодійний захід на початку березня 2022 року: аншлаг в Консертгебау — відомій класичній концертній залі в Амстердамі на 2000 місць. Для багатьох, хто був там і брав участь у концерті, це стало історичною подією! У нас було єдине бажання — не зірватись у сльози і дограти до кінця. Я пам'ятаю, що ми тоді зібрали близько 140 000 євро. Потім були інші різні заходи, рок-заходи. Я записала українську народну пісню «Під яблунькою» з відомим нідерландським співаком Спінфіс. Його називають інколи нідерландським Боб Діланом. Він усе це обробив і виставив на публіку через свої канали із закликом про збір коштів для України. Далі ми виступали на рок-заходах. Бага-

то подій зробила українська діаспора — організація «Ватага», де я брала участь.

Я неодноразово співала на площі Дам в Амстердамі, на заходах в Гаазі, в Роттердамі й інших містах. Часто концерти починалися з українського гімну.

У великих класичних залах у Роттердамі, Енсхеде, Утрехті. Був ще великий захід, коли ми записували з Карильйоном (дзвонами). Живий запис відбувся на вежі церкви Святого Лауренса в місті Роттердам, центр якого за часів Другої світової було знищено. Такий собі Маріуполь, напевне. Ця церква єдина вистояла! Коли ми вже заходили на вежу церкви, дзвонар мені розповів, що під час бомбардувань великий дзвін впав. Величезний дзвін! Від однієї уяви я відчула цей звук! Тож на вежі ми записали «Ой там на горі» і «Чорнобривці»! Це відео потрапило в різні телевізійні сюжети, розповідь про створення — в різні друковані національні видання. «Чорнобривці» почув увесь Роттердам!

А що це за історія з Укропом?

Це проект, яким я наразі займаюсь. Укроп — це реальна людина, снайпер. Його ім'я — Борис, позивний Укроп, він загинув у грудні 2022-го року, прикриваючи собою молодого хлопця. Зі мною контактував, не знаючи ще нічого про Укропа, представник національного ансамблю перкусіоністів у Нідерландах. Вони хотіли гільзи, відстріляні гільзи. Чи знаю я когось, хто це може зробити і якось передати? Мій хороший друг, волонтер Олександр Локоть, відповів, що це можливо. Укроп і був товаришем Сашка. Мені телефонує дружина загиблого Укропа і говорить, що в неї є гільзи чоловіка. З цього й почалася вже історія. Я розповіла артистичному директору ансамблю перкусіоністів, звідки гільзи. І його, і весь ансамбль ця історія дуже вразила. Цей проект — не конкретно про Укропа, а про незвичні форми, про які ми говоримо, щоб привернути увагу. Ми вирішили назвати цей дзвін УКРОП. Весь процес триває рік. Гільзи просто так через кордон перевозити не можна. Тому відстріляні гільзи були переплавлені під Києвом. Сашко вже мені відправив злиток, який можна перевозити легально. Його й було використано в славі дзвону нещодавно. Дзвін має різні гравіювання, в тому числі ім'я героя — Укроп. Наразі ми вже працюємо з двома нідерландськими композиторами

над мультидисциплінарним проектом — музичним, архітектурним, художнім. Цей дзвін — витвір мистецтва. Крім того, ми збираємо відеоматеріал в Україні з людьми, які знали Укропа. Проект називається «Battles and Silences» або «Битви і тиша».

Наше завдання не кричати, пропагувати, щось скандувати. Просто є факт — відстріляні гільзи снайперської гвинтівки з українського фронту, гільзи справжньої людини Укропа, який героїчно загинув у траншеях біля Донецька. Ця ідея зародилася в Україні, але потенціал мистецького проекту великий — на багато років, розраховуємо на світовий масштаб. Адже можна робити повноцінну колекцію дзвонів з історіями. Це і є багатозначність і універсальність нашого проекту, коли можна відчути глибоко через аудіо, візуально і зрозуміти вже глобально сенс трагедії.

У Вас, Мар'яно, на все є історія — сумна, героїчна, авантюрна... Як розумію, що з них і складається сюжет Вашого життя та творчості. Наостанок запитання щодо moto. Як вдається молодій мамі знаходити час на творчість? У чому секрет невпинного руху вперед?

Це все не лише моя робота, — це моє життя. Мені дуже подобається проводити час із дитиною, моя дитина має рости в музичному світі. А логістику догляду можна придумати. Я все ще намагаюся з'ясувати і зрозуміти, як це робити краще (усміхається). Мені допомагають: мама з України приїздила, тато теж приїхав, є колеги, які розуміють мене, підтримка від мого хлопця. Я відчуваю, що я роблю щось важливе, що я потрібна. Це надає мені силу й енергію.

Розмовляла Аліна Лісневська

Всеукраїнський день бібліотек — поміж тривогами й ракетними обстрілами

30 вересня — Всеукраїнський день бібліотек. Заснована у воєнний листопад 1944 року, Публічна бібліотека імені Лесі Українки міста Києва воєнної осені 2024 року відзначає своє 80-річчя.

Вже втретє ми готуємося до відзначення Всеукраїнського дня бібліотек поміж тривогами й ракетними обстрілами. В усі часи, а надто в період великих випробувань відкриті бібліотеки, які працюють, вселяють у наших громадян віру в переможне майбутнє, підіймають дух наших відвідувачів. Війна підкреслила цінність бібліотек, їх можливості, ресурс, потенціал.

«Кожен на своєму місці повинен робити потрібне зараз!», — написала одна з наших колег у бібліотечному чаті в перші години вторгнення росії. «Ми вистоїмо», — додала інша.

«Інформаційний спротив», «інформаційна броня», «культурні рубежі» — можливо, дещо пафосні означення, проте вважаю їх доречними, коли Публічна бібліотека імені Лесі Українки вже 24 лютого 2022 року, трохи отямившись від перших годин шокуючої реальності, залила на канал Ютуб створений відеоролик до дня народження Лесі Українки, і започаткувала цикл лекцій онлайн з історії України для зміцнення національного духу нашої чисельної віртуальної аудиторії, перша з яких під назвою «Як українці придумали росію» відбулася в прямому етері зі сторінки бібліотеки вже 26 лютого.

Наприкінці березня 2022 року ми відчинили двері фізичного простору бібліотеки, адже можливість людського спілкування у безпечному просторі в часи випробувань є неоціненною. З часом, коли повернулася до Києва більшість працівників, ми відновили усі наші довоєнні проекти і запо-

чаткували нові. А у штаті бібліотеки з'явилася посада психолога для реалізації важливого проєкту «Бібліотерапія». Саме за реалізацію цього проєкту у 2023 році бібліотека отримала звання «Бібліотека року» (Диплом 2-го ступеня).

Відділ мистецтв (вул. Велика Житомирська, 4), окрім чудової колекції мистецької літератури та медіа, доступу до інтернет-ресурсів, пропонує покази вистав, заняття Майстерні звуку, презентації мистецтвознавчих видань. Майже підготовлено до друку бібліографічний покажчик, присвячений життю і творчості майстра балету світового рівня Сергія Лифаря, частина власної книжкової колекції якого зберігається у відділі. Відділ літератури іноземними мовами (бульв. І. Шамо, 2/7) щосуботи об 11.00 пропонує долучитися до засідань англійського клубу, а кожного понеділка в дружньому колі переглянути та обговорити фільми мовою оригіналу з фільмотеки бібліотеки. Щовівторка відділ краєзнавчої літератури та бібліографії (вул. В. Винниченка, 16) пропонує киевознавчі зустрічі з Юрієм Чабаном, двічі на місяць — безоплатні екскурсії Києвом від відомих київських гідів, щосередини — теплі кола спілкування за рукоділлям, зокрема вишиванням. Все, що створюється у бібліотеці з любов'ю, передається в дарунок новонародженим українцям, захисникам у шпиталі, переселенцям, тим, хто потребує ресурсної підтримки.

Значно посилюється напрямок роботи бібліотеки як Хабу цифрової освіти. Кияни віком 60+ на-

полегливо освоюють комп'ютер, смартфони, простори інтернету і ази медіаграмотності. Реєструються в додатку «Дія» для отримання виплат та сертифікатів, доступу до актуальної інформації. Наразі чергова група людей старшого віку проходить курс навчання. Від початку російської агресії, ще у 2014 році ми ретельно відслідковуємо, формуємо і представляємо на сайті блоки актуальних корисних інформаційних ресурсів, помічних в умовах війни. Особливу увагу приділяємо внутрішньоперемішеним громадянам.

Ми постійно на зв'язку з нашими користувачами, де б вони не перебували. Наші найактивніші читачі, які від початку вторгнення перебувають за межами України, тримають з нами постійний зв'язок, а волонтерська ініціатива бібліотеки #книжки_вслід, завдячуючи їм, охопила близько 40 міст світу, куди зібрано і доставлено близько 10000 українських книжок для бібліотечок українських товариств.

Значно розширилося представництво бібліотеки в соціальних мережах. Окрім фейсбука, найпопулярнішої в наших користувачів мережі, ми освоїли інстаграм і навіть тікток. Окрім організації тренінгів, психологічних зустрічей, шукаємо різні шляхи для покращання ментального здоров'я наших відвідувачів, і позитивні емоції, які ми даруємо підписникам розважальними відеороликами у тіктоці, судячи з відгуків, також помічні.

За ці два з половиною роки поміж тривог бібліотека зміцнила

міжнародні бібліотечні зв'язки та збагатилася на нові. Надзвичайно вдячні за співпрацю і підтримку колективам воєводської бібліотеки Кракова, центральних міських бібліотек Вільнюса і Кишинєва. Це і надихаючі відеоролики на підтримку України, які вони нам надсилали від початку відкритої агресії росії, і гуманітарна підтримка, і організація участі представництва нашої бібліотеки в Книжковому форумі Кракова в жовтні 2022 року і в бібліотечній конференції Кишинєва в жовтні 2023 року.

Ми постійно відчуваємо підтримку українців за кордоном. Від Товариства українців у німецькому Карлсруе бібліотека отримала в дарунок електрогенератор, від волонтерської організації «Іхуд Ацала» — ще один. Практично усі потреби в оновленні комп'ютерної техніки, меблів, на вирішення поточних проблем наших орендованих приміщень, давно капітально не ремонтіваних, ми забезпечуємо за допомогою партнерів, благодійників, друзів бібліотеки. Бібліотека — центр спільноти, бібліотека — другий дім, територія безпеки і ресурсної підтримки. І це не голосливо. Ми готуємося 15 листопада відсвяткувати 80-річний ювілей бібліотеки. Бібліотека, що була заснована у воєнний час у 1944 році, збирає широке коло друзів і партнерів, щоб у цей важкий час випробувань вчергове заявити про свою незламність. Переможемо!

*Ольга Романюк,
директорка Публічної бібліотеки
імені Лесі Українки, м. Київ*

Поезія загиблих поетів, іменами яких названо вулиці Києва

Іменами поетів **Гліба Бабіча** та **Максима Кривцова** названо вулиці в Києві. Але що ми про них знаємо? Про їхнє життя, творчість? Тож публікуємо твори загиблих героїв, столичними вулицями яких ми продовжуємо ходити й жити своє життя, тоді як вони втратили своє. Їх вбила росія. **Пам'ятаймо!**

Коли смерть
присяде на бруствер,
спитає — «Ну що тут ти?»
Коли нас, як тісто,
місить вогняний вал,
Я не стану смикати Бога —
вийду в канал арти.
У піхоти з артою і Богом —
завжди прямий канал.

Заглушаючи криком в рацію
хрипкий голос війни,
Продиктую чарівні цифри,
наче магічний код.
Скрипне радіо — «Прийняв.
Тримайтеся, пацани».
Решту слів не почую.
Бо знову накрив «приход».

Оживе на позиції стадо
сталевих слонів,
Поверне свої хоботи
в сторону наших бід.
І заїде у стволи із клацанням
стиснутий божий гнів,
Для швидкої доставки —
без декларацій і мит.

Навіть янголи
завмерли в небі —
як театральний зал,
Небо теж полюбляє сипати —
снігом, градом, дощем.
Дочекалися. Наче кулак
по всесвіту стукнув залп.
Другий, третій,
а потім іще і ще.

А над нами небо луснуло,
наче віконне скло,
Аж земля підстрибнула,
і трохи змінився ландшафт.
Смерть сиділа на бруствері.
Більш немає. Змело.
Та зі стиснутих рук
повернулася в серце душа.

«Що там, брате? Прийом? —
а все по плюсах, братан!
Так вломили, що вицент.
І цілей більше нема!»
Що я ще відповім?
Вклоняюсь тобі, арта!
Не дарма вас кличуть богами.
Ой не дарма...

Не схиливши в покорі коліна,
Не піддавшись брехні і прокльонам,
Посміхається Богу моя Україна —
В камуфляжному вбранні мадонна.
Незалежна від смерті і страху,
Попри біль кайданів і полону,
Ти відправлена, навіть,
катами на плаху,
Королевою сходиш до трону.

Твоє серце — любов і надія,
А душа і простори — безмежні.
Ти навчила дітей воювати за мрію,
Від числа ворогів незалежно.

Ти навчила — нащо ми, і хто ми.
Щоб триматися навіть в облозі.
Ти поклікала йти
незалежно від втоми,
По прямій і тернистій дорозі.

Ти як пісню співаши свободу,
Коліскову — святу і бентежну.
Ти джерельну, живу,
незабруднену воду —
Нам з долонь даєш обережно.

Незалежно від щільності бою,
Не хвилюйся — все буде як треба.
Щоб не сталося, знаєси,
завжди над тобою
Твої діти утримають небо.

Я світанок у полі зустріну,
І побачу, крізь ранок бездонний,
Бог до сонця за руку веде Україну —
Камуфляжну, цасливу мадонну.

А що в мене є? Та все.
Ти навіть не уявляєси.
Кажеш, війна несе —
що ти бачиш, коли стріляєси?
Те, що я бачу в приціл,
не є картиною світу,
Бо яка в тебе ціль —
таке ти і сплатиш мито.

Ось, я — борюю своє.
Плачу своїм і собою.
Що там у мене є?
На чотириста метрів бою? —
Люди, що люблять, бісяться,

Гліб Бабіч (2 березня 1969 р., Миколаїв — 28 липня 2022 р., загинув неподалік Ізюма на Харківщині). Український поет, автор пісень, блогер, учасник російсько-української війни, співзасновник ветеранської організації «Res Publica. Брати по зброї», активіст ГО «Справа громад», до 2019 року — прапорщик, командир взводу 10-ї окремої гірсько-штурмової бригади Збройних сил України, а після 24 лютого 2022 року — військовослужбовець Сил територіальної оборони м. Києва. Його поезія прониклива й джерельна, талановита, і сльози навертаються, що такі люди вже не зможуть творити.

ненавидять, і байдужі,
Гострий уламок місяця,
що лежить у калюжі.

Тихе слово «люблю»,
не сказане, бо не на часі.
Небо із кришталю,
а крізь пролітає трасер.
Червоний колір піску,
на дуже потертих берцях,
Куля на ланцюжку,
що влучила мимо серця.

Мій портал — телефон.
У країні і краєвиди.
Зброя, мов фараон —
бо взята із піраміди.
Вода у руслі окопів,
як дельта у Амазонки,
Париж, ресторан, Європа —
у м'ятій банці тушонки.

Арабська кави — шифром
життя у залізній кружці.
На броніку римські цифри —
група на тонкій смужці.
Американський джгут, та шприц
вгамування болю,
Китайський приймач, захриплий,
як голос у «Моторолі».

Наліпка смішна «Kill Bill»
на боці у автомата,

Німецький нічний приціл,
що везли з села в Карпатах,
Пластмасовий білий хрест,
дитячий святий малюнок,
У навушниках «Queen. The best»,
на картці — пустий рахунок.

Постійно голодний пес —
живий оберіг для ВОПу,
Турбопливи СМС —
«Купуйте квитки в Європу!»
Проклянуться, мов трава,
промідж попси в новинах,
Що десь там війна (бува),
І хтось там (бува) загинув.

Ось так живемо, братан!
І все як у всіх, і вдосталь.
Спокійні, як ураган —
якусь там епоху поспіль.
Живучі, немов цури,
біля нори просто неба,
Щоб знати правила гри —
суддею бути не треба.

Ти кажеш, що бачив світ.
А я, бачив більше за тебе.
Те, що весь бруд, весь піт —
це тільки стежка по небу,
Все буде — чи тут, чи десь.
Бо доля — вона строката.
А світ, вміщається весь —
на дні рюкзак солдата.

Моя голова котиться
вд посадки до посадки
як перекотиполе
чи м'яч
мої руки відірвані
проростуть фіалками
навесні
мої ноги
розтягнуті
собаки та коти
моя кров
вифарбує світ
у новий червоний
Раптово людська кров
мої кістки
втягнуться в землю
утворять каркас
мій прострелений
автомат

заржавіє
бідненький
мої змінні речі та екіпу
передадуть новобранцям
та скоріше б уже весна
щоб нарешті
розквітнути
фіалкою.

Хочу розповісти вам
історію
про велетенського kota
рудого
як висохлі серпневі покося
він має
лиш білий нагрудник
сумні зелені
наче зелене масло
очі
часто прижмурює брови
наче вивчає наукову працю
бо сонця
тут не трапляється
коли ви востаннє
бачили сонце
свого часу

Максим Кривцов (22 січня 1990 р., м. Рівне – 7 січня 2024 р., загинув у Харківській області). Український поет, фотограф, громадський діяч, учасник російсько-української війни. Із початку повномасштабного російського вторгнення знову вступив до лав Збройних сил України і служив кулеметником в ССО. Учасник боїв за Київщину, Харківщину, Херсонщину, Донеччину та Луганщину. 2023 р. вийшла його збірка поезій «Вірші з бійниці» – одна з найкращих українських книжок 2023 р. за версією української міжнародної неурядової організації «ПЕН». Загинув разом із рудим котом, якому присвячував свої вірші. Кавалер ордена «За заслуги» III ступеня (2024 р., посмертно). Його вірші хочеться читати й перечитувати, вони глибинні й водночас модернові.

на початку осені
він був загрозою
усіх тутешніх мишей
ей
це бліндаж
великого рудого kota
пробігай повз нього
якнайшвидше
шепотіли вони між собою.
Одного разу він
намагався
спіймати мишку
в лінивому
але феноменальному стрибку
пролітаючи
над пальником
з відкритим блакитним
полум'ям
тепер обпалені
неохайні
смішно закручені
як у відомого художника
уже не такі довгі вусики
нагадують
про той легендарний
стрибок.
Він вмощується на краєчку
полиці для сну

поруч із входом у бліндаж
завішений двома шарами
ковдри
і розглядає щось
крізь маленькі щілини
можливо
когось
ворога або друга
лисицю або людину
вичікує.
Кіт знає
кожну стежку
кожен окоп нірку бліндаж
він має одну таємницю
коли на вулиці лунає
страшенно гучний
і грізний безладний
галас
і здригається земля
це прокидаються давні
велетні
йдуть у своїх справах
він миттєво застрибує
в діру в обшивці
та й ховається
десь в глибинах
та катакомбах
невеличко бліндажа

і не висунеться
ще чого
допоки велетні
не знайдуться.
Коли він засинає
повільно витягує
передні лапки
йому сниться літо
сниться цілий
цегляний будинок
сняться кури
які бігають по подвір'ю
сняться діти
які частують
піріжками з м'ясом
у мене з рук випадково
скочується шолом
падає на багнюку
кіт прокидається
прижмурює очі
уважно
роздивляється навколо
свої:
засинає.

(Поезію та фото
загиблих поетів-героїв
взято з їхніх фейсбук-сторінок)

Київ Book Fest. Літературний вибух вересня

У вересні 2024 року в Києві відбувся другий КиївBookFest, що перетворив місто на справжній літературний оазис. Гасло фестивалю залишилося незмінним: «Книга – це зброя». Головна локація – Roshayna Event Hall, де на понад 2000 кв. м зібралися понад 100 видавництв, серед яких «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «Видавництво Старого Лева», «Vivat», «КСД» та інші. КиївBookFest відбувався на декількох локаціях: великий книжковий ярмарок, розташований на стоянці, та сцени для обговорень і дискусій на третьому поверсі. Програма включала понад 150 подій: презентації новинок, дискусії про книжковий ринок, дитячі заходи та автограф-сесії із зірками сучасної української літератури. Цьогоріч фестиваль мав особливу мету – зібрати 1,5 мільйона гривень для ініціативи «Військо Читає», що передбачає поповнення бібліотек військових навчальних закладів сучасною літературою.

Вимір українства на фестивалі

КиївBookFest-2024 став не лише літературною подією, а й епі-

центром обговорення важливих ідей, актуальних для сьогодення. Події фестивалю охоплювали теми, що стосуються майбутнього країни на тлі глобальних і локальних культурних змін. Важливою

темою обговорень стала війна і її наслідки. Військова література, підтримка військових книгами та фіксація поточного досвіду для майбутніх поколінь були темами ледь не всіх панелей.

Учасники говорили про роль України в глобальній боротьбі за ідеї та наративи, що визначають політику та культуру сучасності. Власник видавництва Наш Формат, організатор фестивалю

КиївBookFest Владислав Кириченко відзначив: «Ця війна триває не лише на полі бою, але й у головах людей, і література, саме українськомовна, має вагомий вплив на її результат. Я все життя займаюсь тим, щоб показати, що наша мова — не сільської нації, ми ефективні, конкурентоспроможні, ми можемо писати, і ми любимо читати та вчитися».

Однією з найажіотажніших стала дискусія з розвінчування міфів про українську мову з Орисею Демською, лінгвісткою, авторкою книги «Українська мова. Подорож із Бад-Емса до Страсбурга». За словами письменниці, впродовж багатьох десятиліть у російській пропаганді існував наратив, що українська мова — штучна, створена для розділення «братських» народів.

«Міф про «штучність» української мови є класичним прикладом колоніальної риторики, яка використовувалася для того, щоб зменшити її значення та статус. В реальності ж українська мова має глибоке коріння, і її розвиток не відрізняється від еволюції інших європейських мов.

Мова має значення. Адже російська мова в Україні — це мова колонізації, окупації, починаючи з радянщини, мова війни, та насильно русифікованих українців», — зауважила Орися Демська.

Ще однією знаковою темою фестивалю стала деколонізація — не лише в політичному розумінні, але й у культурному та мовному вимірі. У рамках дискусії «Деколонізація простору» питання обговорювали історики та літературознавці, зокрема Антон Дробович, голова Українського інституту національної пам'яті, який акцентував увагу на тому, як важливо звільнити українську культуру від колоніальних

залишків: не лише фізичний простір — пам'ятники, назви вулиць, культурні символи, але й інтелектуальні та культурні практики, що досі мають сліди радянського спадку.

Важливою стала думка Олександри Коваль, директорки Українського інституту книги: «Деколонізація — це більше ніж просто культурний процес. Вона — інструмент для побудови нової, незалежної національної ідентичності».

Фестиваль підкреслив важливість мови в процесі деколонізації. Історик Гюльнара Абдулаєва підсумувала: «Мова — це більше ніж інструмент спілкування, це культурний код, що формує ідентичність. Тому деколонізація мови — це частина більшого процесу звільнення від імперських наративів».

«Культурний десант»

За головною сценою фестивалю увагу привернула зона, присвячена військовим. Тут відвідувачі могли за донат придбати символіку полку «Азов» та ознайомитися з діяльністю Veteran Hub.

На вулиці ж було розташовано корнер проекту «Книги на фронт». За словами керівника проекту Андрія Овчарука, вже передано понад 25 тисяч книжок. Волонтер підкреслює важливість дарування нових, актуальних книг, що резонують із бажаннями бійців.

«Якщо подивитися, скільки військових людей тут ходять та із задоволенням купують книжки, ми можемо зрозуміти, що попит на книги серед них величезний. Дуже велика кількість військових були мобілізовані, вони раніше ходили в книгарні, читали різножанрову літературу. І навіть, якщо вони не читають, я впевнений, якщо створити цю можливість, перемістивши книжку ближче до них — у них

може це бажання виникнути. Зараз є замовлення на поезію, яка допомагає боротися з тривогою. Вони прагнуть її», — наголосив Андрій.

КиївBookFest став майданчиком для глибоких дискусій щодо української культурної ідентичності. Від питань мови до технологій, від деколонізації до реформ — ці ідеї залишаються ключовими для майбутнього української культури та суспільства. Події такого масштабу формують нові погляди та нові ідеї.

Матеріал і фото підготувала Анастасія Гунько

Як зарядити смартфон, заварити чай і не втратити зв'язок із реальністю під час відключень світла

Корисні лайфхаки напередодні ще однієї воєнної зими

Після великої кількості масованих російських атак українська енергосистема перебуває в складному становищі. У країні — дефіцит електроенергії, який ми вповні відчуємо, коли температура знизиться і в оселях масово почнуть вмикати обігрівачі та кондиціонери. Прогнози — невтішні. Відключень світла не уникнути в будь-якому разі. Питання — як довго вони триватимуть. Якщо зима буде не надто холодною, світла може не бути до 12 годин на добу, — кажуть у Центрі протидії дезінформації. Умовні «мінус десять градусів» разом із новими масованими обстрілами можуть збільшити цю цифру до 20. Це реальність, яку треба прийняти і до якої треба готуватися.

«Вечірній Київ» поспілкувався з експертами з енергетичних питань, менеджерами низки інтернет-магазинів та багатьма киянами, щоб узагальнити їхні поради й досвід, та допомогти читачам підготуватися до непростой зими. Час ще є. Але треба поспішати!

1. Освітлення

Навіть за відсутності електроенергії можна забезпечити оселю світлом. Америку тут не відкриєш: найпростіше рішення — це автономні лампи з вбудованими акумуляторами. Є варіанти з сенсорами руху, які вмикаються, коли ви заходите до приміщення. Є лампи або ж LED-стрічки, що працюють напругу від повербанків. Ціна таких пристроїв — відносно невисока. На ринку їх — сотні видів, і їх можна замовляти в закордонних інтернет-магазинах. От тільки доставка може зайняти кілька тижнів. Якщо часу немає, ті самі товари можна купити в українських інтернет-крамницях.

Незамінний варіант — налобний ліхтарик: універсальний та компактний, він забезпечить 5-7 годин освітлення. З ним також добре пересуватися темним містом: водії вчасно пригальмують, побачивши світло на дорозі.

2. Приготування їжі

Підігрів їжі стає проблемою там, де немає газу. А це більшість київських багатоповерхівок. Навіть невеликі (до 10 л) газові балони — табу для міської квартири! Тримати їх у багатоповерхівці заборонено, адже це надто небезпечно. Туристична газова плитка — кращий варіант, але все одно треба бути обережним з використанням такого приладу в закритому приміщенні. Сухий спирт або спиртові горілки — безпечніший варіант. Вони підійдуть для підігріву їжі та води, але спирт варто зберігати окремо, а користуватися ним обережно. Так, маючи такий пристрій, ви не запечете різдвяну качку, але принаймні нагрієте воду, щоб залити кашу швидкого приготування, дитячі суміші чи просто поп'єте чаю. Коштуватиме такий варіант недорогого.

Альтернатива — купити потужну зарядну станцію (про це нижче). Вартість питання — від 500 євро. Але пам'ятайте: далеко не будь-яка станція «потягне» чайник, адже він (залежно від моделі) споживає від 1000 до 3000 Вт.

3. Зберігання продуктів

Під час тривалих відключень холодильник не працює, і їжа може зіпсуватися. Найкраще — використовувати зарядну станцію великої потужності, яка здатна забезпечити холодильник електроенергією бодай на кілька годин. Ціна питання — від 500 євро і вище. Дешевший варіант — винести продукти на балкон, де температура взимку буде приблизно така сама, як і в холодильнику. Проблема — заморожені продукти. Ще влітку багато енергетиків мимоволі взяли на себе роль порадиць домогосподарок і закликали їх повністю відмовитися від заморожування, натомість — робити побільше закуток. Посолоне сало замість замороженого. М'ясні консерви замість свинячої вирізки в морозильнику. Якщо ж ви все ж заморозили — вишню, смородину чи малину — будьте готові ними пожертвувати, як би не було шкода вашої праці...

4. Запас води

Удома має завжди бути запас питної та технічної (для туалетної кімнати) води. Ця істина була добре відома нашим дідусям та бабусям. Якщо живете на верхніх поверхах, принесіть воду, поки працює ліфт. Купіть або змайструйте з порожньої пластикової пляшки умивальник. В інтернет-магазинах також можна придбати портативний (дачний) душ. Такі пристрої є з підігрівом, заряджаються (працюють) від повербанку. Відносно недорого (кількасот гривень) — і ви зможете помитися день-два, поки комунальники не відновлять водопостачання.

5. Зв'язок та інтернет

Досвід позаминулої зими свідчить: з мобільним зв'язком проблем може бути більше, ніж із доступом до інтернету. Не всім допомагав і проєкт з безкоштовного підключення до «чужого» оператора, коли твій не працює. Тут ви нічого зробити не зможете. Інша річ — інтернет. Повербанк плюс спеціальний кабель-перетворювач напруги забезпечать до 10-16 годин роботи вашого роутера та модема. І, звісно, поцікавтеся у вашого провайдера, як довго він може надавати послуги без світла. Вибір надавачів послуг у Києві — достатній.

6. Опалення

Найважче — пережити блекаут без опалення. Слід розуміти: тепло зникне в вашій оселі в останню чергу, адже його забезпечення — безумовний пріоритет для комунальників та енергетиків. Інша річ, що навіть якщо систему подачі теплоносія заживлять альтернативним джерелом, у квартирах, особливо на верхніх чи нижніх поверхах (залежно від схеми теплоподачі), може бути некомфортно. Йдеться не про нуль, а, скажімо, + 12 градусів. Що тут можна порадити? Знову ж таки електричні матраци, ковдри або пледи, які працюють від повербанку. Запасіться й звичайними теплими ковдрами й светрами. За найбільш несприятливого сценарію, можливо, доведеться виїхати в приватний

«Розраховуйте на себе. Я не жартую. Усе в наших руках і залежить від кожного з нас», — таку пораду напередодні зими дав українцям Дмитро Сахарук, виконавчий директор компанії ДТЕК, яка забезпечує світлом населення.

будинку за місто — до родичів, знайомих. Заздалегідь подумайте і про це. Хай ймовірність такого сценарію — невисока.

7. Запасні джерела енергії

Нарешті — кілька слів про системні рішення на випадок тривалих відключень. Одразу зазначимо: електрогенератори для багатоквартирних будинків — табу, адже їх неможливо безпечно використовувати на балконах або всередині приміщення. Перша загроза — вибух і пожежа. Друга — отруєння чадним газом. «Ані на балконі, ані всередині приміщення розмішувати такі прилади категорично не можна! — зазначає експерт з енергетичних питань Сергій Лук'янчук. — Якщо ви це зробите, ваші сусіди матимуть повне право звернутися до поліції. Адже ви піддаєте ризику і їхні життя».

Розумна альтернатива — портативні зарядні станції, про які ми вже згадували. Відносно дешеві — ємністю 200-400 Вт-год, потужністю до 500 ват і вартістю від 150 до 400 євро — працюватимуть як «великий повербанк». Від них ви зможете підзарядити гаджети, ноутбук, освітлювальні прилади чи ту саму електроковдру. Серйозніше рішення — станція ємністю 700-1000 Вт-год і вище. Потужність таких пристроїв — від одного кіловата, плюс передбачена можливість короткочасного підвищення. Сюди можна підключити вже серйознішу техніку: телевізор, стаціонарний комп'ютер, електрочайник, можливо, навіть холодильник — якщо це сучасна енергоощадна модель. Усе зале-

жить від того, чи здатна зарядна станція забезпечити потужність, достатню для запуску електромотора компресора. На що варто звернути увагу: на відміну від ламп та іншого дріб'язку, коли йдеться про зарядну станцію, то краще довіритися сертифікованому бренду, хай і не найдорожчому. Зверніть увагу, щоб станція мала функцію швидкого заряджання (на випадок, якщо світло даватимуть по кілька годин на добу). Вартість питання —

від 500 євро і вище. Дорого? Відносно. Адже багато киян готові викласти такі гроші за смартфон. Цікавий варіант — поставити в себе на балконі сонячну панель і підключити її до вашої станції. Протягом світлового дня вона зможе підзарядитися, якщо світла не буде зовсім. Матимете якийсь мінімум електроенергії.

Нарешті, ще один варіант, значає пан Лук'янчук: створити повноцінну альтернативну систему енергопостачання на основі

залізо-фосфатних акумуляторів. Це відносно нова й безпечна технологія, яку кияни масово не використовували позаминулої зими через її дорожнечу. Але за два роки вона дуже подешевшала. Сьогодні цілком реальний варіант придбати таку батарею (або кілька батарей), спеціальний гібридний інвертор та так званий АВР (автоматичний ввід резерву) — і ви матимете світло у своїй квартирі, коли в будинку його не буде. Бюджет такої системи — від 500 до

1500 євро. Довірити монтаж варто професіоналам, зокрема, й з огляду на зношеність електромереж в багатьох столичних будинках.

Автор Андрій Береговий

Поради від рятувальників, які збережуть ваше життя

Війна триває, і ризики для людей покалічаться, а то й втратити життя не зникають. Ми підготували для вас кілька пам'яток, які можуть допомогти зберегти здоров'я та життя собі й іншим людям.

Радимо ці рекомендації читати й перечитувати як для себе, так і для рідних та близьких.

Як поводитись із уламками дронів:

Що треба знати про уламки дронів?

БПЛА різних типів використовуються для точкових ударів та в розвідувальних цілях.

Чим небезпечні уламки дронів?

- ➔ Можуть містити нерозірвані боеприпаси чи вибухові пристрої;
- ➔ можуть містити небезпечні речовини, наприклад, хімічну зброю;
- ➔ деякі дрони оснащені радіаційними датчиками або матеріалами;
- ➔ гострі краї уламків можуть пошкодити шкіру та призвести до інфікування.

Категорично забороняється:

- ☞ торкатися уламків;
- ☞ забирати на пам'ять та зберігати вдома;
- ☞ розбирати на металолом.

Це призведе до вибуху і тяжких травм, а в більшості випадків — і до загибелі.

**Стійте! Не чіпайте!
Телефонуйте 101!**

Як діяти, коли бачите

вибухонебезпечний предмет:

Україна — одна із найзамінованіших країн світу.

Близько 26% нашої території потенційно небезпечні та потребують обстеження фахівцями.

І поки сапери працюють над очищенням наших земель від боеприпасів, кожен має бути вкрай обережним, особливо на декупованих територіях і там, де велися чи досі ведуться бойові дії.

Нагадайте собі та розкажіть дітям основні правила мінної безпеки.

Як діяти, якщо бачите вибухонебезпечний предмет?

☞ Не підходити та не чіпати.

Як відходити від небезпечної знахідки? Назад тим самим шляхом.

Які знаки попереджають про мінну небезпеку? «Увага, міни!», біло-червона стрічка.

Тож коли бачите підозрілий предмет, не підходьте і не чіпайте!

☎ **Телефонуйте 101!**

Правила пожежної безпеки

під час стабілізаційних відключень

Під час стабілізаційних відключень електроенергії стає актуальним використання електрогенераторів, газових приладів та свічок. Тому нагадуємо правила пожежної безпеки, яких варто дотримуватись, щоб запобігти виникненню пожежі:

Генератори потрібно встановлювати на відкритому повітрі. Аби захистити електроприлад від опадів, використовуйте спеціальні навіси, що не порушують вентиляцію. Не забувайте проводити регулярні перевірки та технічне обслуговування генератора згідно з інструкціями виробника.

Газові пальники необхідно використовувати лише на відкритому повітрі, перед цим перевіривши балончик на цілісність. Купувати такий прилад варто лише сертифікований та в ліцензованих точках продажу.

Свічки розташовуйте подальше від легкозаймистих матеріалів на рівній поверхні та не спалюйте їх до кінця, а залишайте недогарок у 2-3 см.

Також у застосунку Дія є мапа Пунктів Незламності, де постійно є світло, вода та інтернет.

Будьте обережними та відповідальними! У разі виникнення надзвичайної ситуації **телефонуйте за номером 101** ☎

Правила безпечної поведінки з електроприладами в побуті:

Дуже часто просте нехтування правилами пожежної безпеки призводить до фатальних наслідків — пожежі в оселі чи шкоди власному здоров'ю та життю.

Щоб безпечно користуватися електроприладами в побуті, дотримуйтесь таких рекомендацій:

- ☞ Використовуйте тільки справні електроприлади;
- ☞ Не перевантажуйте електромережу;
- ☞ Вимикайте з мережі всі електроприлади після використання, особливо перед виходом з дому;
- ☞ Не залишайте запалені свічки або інші джерела вогню без нагляду;
- ☞ Регулярно перевіряйте стан газового обладнання та вентиляційних каналів. Не залишайте увімкнені газові плити без нагляду;
- ☞ Якщо ви відчули запах газу, негайно перекрийте газовий вентиль, провітріть приміщення та викличте аварійну службу; *Роз'ясніть дітям небезпечні наслідки гри з вогнем.*

Якщо ви побачили пожежу, негайно викликайте службу порятунку за номером 101 ☎ або 112 ☎.

Як уникнути масштабних пожеж та зберегти природу:

На жаль, деякі громадяни, попри заборону, випалюють суху траву, що часто призводить до масштабних пожеж. Рятувальники зафіксували 160 пожеж в екосистемах столиці. 15 га згорілої землі, сотні заживо спалених диких тварин, колосальні

матеріальні збитки, задіяні значні людські та технічні ресурси... Такими є наслідки безглузого спалювання сухою травою з початку року!

Вогонь знищує все живе.

Гине флора, дики та свійські тварини, комахи й птахи, які низько гніздяться. Хтось згорає живцем, а хтось задихається від диму. Тварини не встигають втекти від пожежі.

Через випалювання трави гине корисна мікрофлора, що бере участь у важливих біологічних процесах, а також змінюється структура ґрунту. Він перестає бути родючим і відновиться лише за 5-6 років.

Під час горіння сухою травою в повітря виділяються небезпечні речовини. Це може спричинити головний біль, кашель, подразнення очей, запалення слизової оболонки носа й гортані, а згодом навіть призвести до онкологічних захворювань.

За певних погодних умов маленький підпал може швидко перетворитися на масштабну пожежу, перекинутися на будинки й стати причиною загибелі худоби та навіть людей.

Не випалюйте траву! Вибирайте альтернативні способи утилізації сухою травою.

(Матеріали та фото ГУ ДСНС у м. Києві)

Що почитати, щоб опанувати емоції

Приборкати власні й чужі емоції, опанувати себе, заспокоїтись в умовах постійних стресів, які продукує війна — це той виклик для кожного з нас. Пропонуємо нашу книжкову гортайку — добірку книжок, які допоможуть наблизитись до омріяного стану.

І розуму, і серцю: 5 книг, що допоможуть опанувати себе

Щоб отримати владу над емоціями, їх треба зрозуміти.

У народі кажуть: кожен із нас, ухвалюючи рішення, слухається або Голови, або Серця. І ті нібито змагаються між собою, як торговці на ярмарку, постійно перекикуючи одне одного.

Голова: Не все таке, яким здається. Зараз я гарненько усе тобі зважу, щоб ти розуміла, до чого слід придивитися, а що взагалі не варте уваги. Є низка важливих факторів. Наприклад...

Серце: До біса це все! Життя коротке! А ноги в тебе, красуне, довгі! Біжи, біжи назустріч пригодам!

Протягом ХХ століття науковці теж перебували під впливом фольклору — тож і в дослідженнях інтелекту домінувало однобічне уявлення про мислення, позбавлене емоцій. Тепер же вчені-когнітивісти визнають, що ті беруть у ньому дуже активну участь.

Так Голова і Серце злилися в евристичному екстазі: немудрі люди постійно їх розділяли, а їм, виявляється, одне без одного — ніяк. Пропонуємо вам п'ять книг, які допоможуть розібратися в їхніх заплутаних стосунках і навчаться бути у згоді з собою.

«Емоційний інтелект», Деніел Гоулман

Ми знаємо, що ані високий IQ, ані максимальні оцінки у школі та виші не є запорукою успіху. Значно більше залежить від емоційного інтелекту (EQ) — здатнос-

ті розуміти і розпізнавати свої й чужі почуття, бажання, наміри та адекватно на них реагувати. Ідея набула популярності завдяки бестселеру американського психолога і наукового журналіста Деніела Гоулмана. Ця книжка розповідає про те, навіщо нам чутливий та швидкий розум — напарник раціонального та повільного — і як його розвивати.

«Як народжуються емоції», Ліза Фельдман Баррет

Нейробіолог Ліза Фельдман Баррет спростовує класичну теорію про об'єктивність та універсальність емоцій і стверджує, що в мозку немає якихось конкретних особливих ділянок, що відповідають за почуття. Мозок формує картинку світу з розрізнених фрагментів. І діяльність його тісно пов'язана із середовищем. Радість і щастя, схоже, такі однаково сприймають як мешканців розвинених мегаполісів, так і збіднілих сіл. А от решта почуттів залежить від культур, у яких люди росли, і навіть певною мірою мов, якими вони спілкувалися.

«Ефект Люцифера», Філіп Зімбардо

Чому хороші люди роблять жажливі речі? Психолог та організатор горезвісного Стендфордського тюремного експерименту Філіп Зімбардо переконує, що кожен із нас може стати на хибний шлях. Бажання самоствердитися, тиск оточення, страх перед вигнанням, мотиви кар'єрного

зростання нерідко підштовхують до лихих, а часом і страшних учинків. Але не менше зло, якому, як зазначено на початку цієї книжки, піддався і сам її автор, — це пасивне зло бездіяльності.

«Формула щастя», Мо Гавдат

Мо Гавдат — директор із розвитку компанії X, яка працює на Гугл та розробляє окуляри доповненої реальності й безпілотні автомобілі. Життя, здавалося б, вдалося: одного разу, наприклад, він кількома клітками мишки придбав два вінтажних роллс-ройси просто тому, що міг собі це дозволити. Однак, переживши особисту трагедію, він збагнув, що зовнішні атрибути успіху замало для щастя — і вирішив написати книжку про те, як спроектувати свій шлях до радості. У ній є багато спостережень самого автора і практичних порад, а також чимало доволі цікавих тез зі сфери вивчення емоційного інтелекту. Головні з них, якщо спростити, — не відкладати щастя на завтра і не заганяти себе в рамки.

«Маленька книга хюге», Мік Вікінг

Данці вже впродовж багатьох років посідають перші позиції

в рейтингу найщасливіших націй Європи. Секрет? Хюге. Складно пояснити, що воно таке, неданцеві. Але засновник Дослідницького інституту щастя Мік Вікінг усе ж наважився. Хюге — це щось не так про речі, як про атмосферу та досвід. Воно залежить від часу, який ми проводимо з людьми, котрих любимо, і відчуття безпеки та затишку. З цієї книжки можна дізнатися, як його культивувати і чому ця гра варта свічок.

*Добірку підготувала
Ярослава Куцая*

Автори фото на 1-й шпальті: Анна Матвієнко, Анна Некрашевська, Ольга Крісманова, Марія Чумаченко, Юлія Голтвянська

Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення:
№1338 від 25.04.2024
про реєстрацію Київського столичного університету імені Бориса Грінченка суб'єктом у сфері друкованих медіа.

Випуск друкованої версії газети «Вечірній Київ» підготовлено редколегією Факультету журналістики та надруковано в НМЦ видавничої діяльності Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

При передруку посилання на «Вечірній Київ» обов'язкове. У газеті використані деякі фото з відкритих джерел.

Наклад: 1000 пр. Зам. № 4-??

Головний редактор
Тамара КУЦАЙ

Редактори рубрик:
Олена ДАНИЛІНА,
Роман РАТУШНИЙ,
Аліна ЛІСНЕВСЬКА
Яна ФРУКТОВА

Літературні редактори:
Тетяна ВИДАЙЧУК,
Тетяна ФАЙЧУК, Надія ФІГОЛЬ

Дизайнер-верстальник:
Наталія КЛИМЕНКО

Адреса редакції:

вул. Левка Лук'яненка, 13-Б,
каб. 105. м. Київ, Україна,
04212.

Телефон: (044) 485-21-62

E-mail: fj@kubg.edu.ua

Редакція не несе відповідальності за зміст статей та може не поділяти думку автора.